

פרשת ויקרא

מה בפרשה: סיכום מתומצת של פרשת השבוע

פרשתנו עוסקת כולה בדיני הקורבנות שמקריבים במשכן ובבית המקדש: העולה • המנחה • השלמים • חטאת ואשם

"ויקרא אל משה, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" - משה מצווה עתה על עבודת הקרבנות.

ישנם כמה סוגי קרבנות, ובהם עצמם חילוקים בין האחד לשני. תחילה לומד משה על קרבן ה'עולה' - הנקרא כך על-שם עלייתו כולו לה':

המביא קרבן זה, מן הבקר, כך יהיה סדר הקרבנות; אם הביאו בכדי לכפר על חטאיו, צריך הוא לסמוך את ידיו על ראש הקרבן - "ונרצה לו לכפר עליו" (אך אם קרבן נדבה הוא מביא אין צריך לסמוך את ידיו עליו). אחר שנשחט הקרבן זורקים הכהנים - "בני אהרן" - את הדם על סביבות המזבח ואת נתחי הבקר הם מניחים על העצים הבוערים עליו. את הקרביים והכרעים רוחצים במים, ואף הם עולים על המזבח - "עולה אשה ריח ניחוח לה'".

אולם אם מן הצאן קרבנו (כבש, עז וכדומה) הרי הוא נשחט על צידו הצפוני של המזבח, דמו מוזה על סביבותיו והוא כולו עולה לקרבן עולה לה'. ואם מן העוף (תורים או בני יונה) קרבנו, הרי הוא נמלק על-ידי הכהן השופך מדמו על המזבח ומקריבו עליו.

"ונפש כי תקריב קרבן מנחה" - פת של סולת או מאפה תנור, עליה שופך הכהן שמן, נותן עליה לבונה ולוקח "מלא קומצו" (כפי הכמות שמכילה ידו כשקומצה) ומקריבה על המזבח, והנותר נאכל על-ידי הכהנים. כל סוג מנחה ותקרובתה המיוחדת לה, כמבואר בפרשה, אלא שהתנאי הכללי הוא: "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח". כלל זה החל אף על הקרבנות: "על כל קרבנך תקריב מלח".

קרבן שלמים - שהוא קרבן נדבה - מתחלקים בו: המזבח ; הכהנים ובעלי הקרבן. אם מן הבקר או מן הצאן, הרי הוא נשחט בפתח אהל-מועד, ואימוריו (חלקיו הפנימיים) קרבים על גבי המזבח את השוק והחזה אוכלים הכהנים ובשאר יכול להנות כל אדם "זר" טהור).

עתה מצווה הקב"ה את משה אודות קרבן החטאת שחילוקים רבים לו: אם הכהן הגדול טועה ומורה שם דבר טעות, וזה עשה כדבריו, הרי הכהן חייב להביא פר חטאת (וקרבן זה נקרא בשם "פר כהן-משיח"). הוא סומך את ידיו על הפר וזה נשחט ומדמו מזים שבע פעמים לפני הפרוכת המבדילה בין 'קודש' ל'קודש הקודשים' ועל קרנות מזבח הקטורת. את אבריו הפנימיים של הפר מקריבים על המזבח ושאר נשרף מחוץ למחנה (במקום בו שופכים את דשן המזבח).

אם טעו הסנהדרין והורו באחת ממצות התורה שלא כדין ועשו הקהל כדבריהם, עליהם להקריב פר כקרבן (ונקרא בשם: "פר העלם דבר") עליו סומכים ידיהם כל זקני העדה, ודיני הקרבנות כדיני פר הכהן.

נשיא שחטא בשגגה ולאחר מכן נודע לו שחטא - "והביא את קרבנו שעיר עזים זכר תמים" המשמש כקרבן חטאת. הנשיא סומך ידיו על קרבנו ולאחר שחטאתו מקריבים את חלבו על המזבח - "ונסלח לו".

אדם שחטא בשוגג, עליו להביא שעירת עזים לחטאת (או כבשה) - "ונסלח לו".

אם שכח אדם את שבועתו והפר אותה, או שלא ידע שהוא טמא ואכל קודשים, עליו להביא קרבן אשם

פרשת ויקרא

ככל אשר תשיג ידו: אם שעירת עדים ואם שני תורים או שני בני-יונה (ואם גם זאת אינו יכול להביא יקריב מנחת סולת) ובכך יסלח לו.

בקרבת אדם חייב גם אדם שמעל בהקדש, אלא שכאן עליו לשלם גם את מחירו של החפץ בו השתמש בתוספת חומש (חמישית מהסכום).

מסתפק האדם אם עבר על איסור או לא - יביא קרבן אשם, "איל תמים" - ונסלח לו.

כן המועל בכספי חברו ונשבע, לשקר, שלא מעל ופטרוהו בית הדין, ואחר זמן החליט לחזור בתשובה ולהחזיר את התשלום - יביא קרבן אשם לה' ולחברו ייתן את סכום הקרן שגנב, בתוספת קנס של חומש - וכיפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו".

סוף מעשה במחשבה תחילה

העולם מתחלק לשני סוגים: לאלו שחושבים ואלו שחושבים פחות. בעצם, ישנם גם אלו שלא חושבים כלל. אז העולם מתחלק לשלושה סוגים...

"אדוני, אנחנו לא יכולים לקבל ממך את התמונה הזו לדרכון," הסביר הפקיד לעובד הזר שעמד מולו, "צריכים תמונה רק של הפנים. אי אפשר לשים תמונה של כל הגוף". "אבל מעולם לא הצטלמתי ראש בלי גוף, מה אעשה,?! הקשה הזר ב"היגיון"..." "זו לא בעייתי," השיב הפקיד בנוקשות, "תמצא פתרון לבד."

חברו של מבקש הדרכון לא הבין בכלל איפה הבעיה: "אנחנו הולכים לשפת הים, תחפור בור ותרד לתוכו, נכסה אותך בחול עד הצוואר, נצלם תמונה טובה והרי לך תמונה של הפנים בלבד." שמחים וטובי לב יצאו השניים לחוף הקרוב, הצלם ביקש מהמצולם להתחיל לחפור, "אני רק רץ להביא את המצלמה והחצובה."

לאחר שחזר החבר עם הצילום הוא רואה לתדהמתו ארבעה בורות, "מה זה? למה חפרת ארבעה בורות?"

"אה, אמרו שצריך ארבע תמונות," השיב המצלם בסיפוק.

"אז למה לא אמרת," רתח הצלם מזעם, "הייתי מביא ארבע מצלמות..."

בפרשת השבוע נקרא "אדם כי יביא מכם קרבן לה," "חלקם הגדול של הקרבנות שהיה מביא אדם פרטי הינם קרבנות על כך שעבר על דברי ה' וכעת הוא זקוק לכפרה. אלא שיש לתמוה על כך: 'אם אדם חטא - בהמה מה חטאה?!' הוא יעשה ככל העולה על רוחו וכדי למצוא לנפשו מנוחה הוא ישחט את הבהמה האומללה, שאינה יכולה להתנגד, כקרבן???"

ובכן, בעלי החיים נועדו לשימוש ולעזרתו של האדם - נזר הבריאה - בחיי היומיום. הוא יוכל לחרוש עימם את השדות, ליהנות מתוצרתם (חלב, ביצים, צמר), לרתום אותם לשמירה על ביתו מגנבים ואפילו בעת הצורך להתחמם בפרוותם [השימוש כמובן מותנה בכך שלא יתעללו חלילה בבעלי החיים ובשימוש סביר,

פרשת ויקרא

כפי מנהגם של רוב בני האדם].

התורה מלמדת אותנו שכשמגיע יהודי ובידו בהמה לקרבן, צריך הוא לסמוך את ידיו על ראשה של הבהמה ולהתוודות. וידוי זה אינו מסתיים ברגע שהבהמה מובלת לשחיטה - שם הוא מתחיל.

כשהכהן שוחט את הבהמה - חושב היהודי לעצמו: "אני הייתי צריך להישחט כעת במקומה"; כשעורה מופשט ואיבריה מנותחים, החוטא מהרהר בכאב: "את עורי היו כיצד מצלמים תמונה של הפנים בלבד? מה חטאה של הבהמה שנלקחת לקרבן במחשבה תחילה {סוף מעשה } צריכים להפשיט על חטאי הנזיר, את איברי היו צריכים לנתח לנתחים." וכך על כל שלב ושלב מהקרבת הקרבן עומד החוטא ומהרהר בתשובה.

יוצא, אם כן, שכשמהרהר החוטא בתשובה ומחליט בלבו - לא עוד! הוא לא יחזור יותר לעשות את העבירה שביצע, הרי שהמטרה הושגה. הוא שב בתשובה שלמה. במידה ואינו חוזר בתשובה על חטאו, מגלה לנו ה"כתב סופר" יסוד גדול, שמשמים יתבעו ממנו גם את הריגת הבהמה האומללה הזו שאותה 'הקריב קרבן' תחת נפשו ללא הפקת תועלת.

אבל רגע, גם אם החוטא שב בתשובה באמצעות התהליך שמבצעים בבהמה, מה הקשר שלה לחטאו? שימצא לו שיעורי עזר ללמידה בדרכים אחרות.

דבר זה הסברנו, כשהקדמנו שתפקידם של בעלי החיים בעולמנו הוא לטובת האדם ולעזור לו בעבודת ה' שלו. אם על ידי בהמה זו שב החוטא מחטאו - הרי שלנפשה של הבהמה יש בכך תיקון גדול מאוד, וזכות עצומה היא עבורה לעלות על גבי מזבח ה'.

יש כאן עומק נוסף במשפט: "סוף מעשה במחשבה תחילה." אדם שיתנהג בכל דרכיו בתכנון מוקדם מראש, בצפיית המהלכים ובקריאת המפה נכונה - הרי שחפצו יעלה בידו בצורה טובה לאין ערוך מאותו אחד שלא התכונן [כמובן שהכל תלוי ברצון ה', אבל השתדלות חייבת להיות].

ומה יעשה זה שלא חשב מראש, כאותו עובד זר שחפר ארבעה בורות בלי לחשוב שמספיק בור אחד וארבע תמונות? שלא יתלונן שאין לו ארבע מצלמות... שיתחיל לחשוב מעכשיו!

כי כשמבינים ב"סוף מעשה" ששגינו בכך שלא חשבנו היטב על תכנון הדברים "במחשבה תחילה", כבר התחלנו את שלב התשובה והתיקון לחטא, ומכאן והלאה נוכל לתקן את סוף המעשה על ידי חשיבה מראש מהו רצון ה' טרם שנעשה פעולה בלתי מבוקרת.

הקש בדלת

"אמור לי אדוני, לו זכית בחצי מיליון שקלים, מה היית רוכש בהם?"

שאל הפסיכולוג את היושב לפניו. בני משפחתו של הפצינט הביאו אותו בערמה לפסיכולוג, לאחר שנודע להם שהוא זכה בסכום עתק של 20 מיליון שקלים בהגרלת הלוטו, והם חששו לבשר לו את הבשורה ללא הכנה מתאימה.

פרשת ויקרא

לשם כך יש פסיכולוגים בעולם. הפציינט שלא ממש הבין למה הוא יושב אצל הפסיכולוג, ובכלל, מהן השאלות על מיליוני השקלים חכך את ידיו במבוכה. לבסוף ענה שהיה סוגר את המשכנתא ורוכש רכב קטן וחמוד.

"ולו תתבשר שזכית בשלושה מיליון שקלים, מה היו תוכניותיך?" המשיך הפסיכולוג לברר. כאן ניצתו אישוני עיניו של הבחור. מי אינו אוהב לדמיין?

"הייתי קונה וילה בת שני מפלסים, ומשקיע ברכב-שטח מסוג משובח, ובעודף, הייתי נכנס שותף באיזה עסק. שיהיה ליום סגריר."

השלב האחרון והסופי הגיע, והפסיכולוג גישש בזהירות: "מה תעשה בסכום אדיר של עשרים מיליון שקלים, אם וכאשר יתברר, שזכית בו?"

הבחור גירד בראשו. עשרים מיליון שקלים הם הרבה מדי בשבילו, מעודו לא שמע על מי שמחזיק כזה סכום. מה לו ולצרה זו? ברוחב לב הצהיר: "אם אקבל כזה סכום, אתן לך חצי ממנו!" הפסיכולוג נפל מתעלף...

"וידבר ה' אל משה לאמר". פסוק שנכתב רבות וכולנו מכירים היטב.

אולם בפרשתנו, באופן יוצא דופן משאר פרשיות התורה, נאמר: **"ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר."**

מדוע מקדימה התורה שה' קרא למשה, הלא אם הוא דיבר אליו, אין צורך לפתוח בקריאה וניתן מיד לכתוב "וידבר ה' אל משה לאמר" כמו בכל התורה?

בילקוט "מעם לועז" הביא פירוש נאה, שהשינוי שלפנינו, הוא כעין הקדמה לכל המקומות בהם דיבר השי"ת עם משה רבינו, וכפי שכאן קודם כל קרא ה' למשה בכדי שיתכונן לדיבור, ורק לאחר מכן דיבר עימו, כך בכל מקום תחילה קרא ה' למשה ורק לאחר מכן אמר לו מה שברצונו לצוות לישראל. כעין זה אמרו חז"ל בתלמוד (נדה טז): **"אמר רבי שמעון בן יוחאי: ארבעה דברים הקדוש ברוך הוא שונאן, ואני - איני אוהבן."** הדבר הראשון שמונה שם רשב"י הוא **"הנכנס לביתו פתאום, ואין צריך לומר לבית חברו."**

דבר זה אינו מצד דרך-ארץ שייכנס האדם בפתע פתאום לביתו, בלא שידפוק תחילה בדלת להודיע שמישהו נכנס כעת. ובוודאי שבהיכנסו לבית חברו הדפיקה מחויבת המציאות, לא רק כדי להודיע על בואו, אלא בעיקר כדי ליטול רשות מבעל הבית להיכנס.

למה לקרוא כשאפשר לדבר אלו שרשב"י **"אינו אוהבם"** [הסיבה שרשב"י התבטא על ארבעה דברים אלו שהוא **"אינו אוהבן"** בשונה מהקב"ה **"ש"שונאן"**, היא משום שהתורה ציוותה עלינו **"לא תשנא את אחיך בלבבך"**, ולכן הקב"ה הודיע שהוא שונא מעשים אלו בכדי שיתרחקו מהם בני אדם, אבל רשב"י לא רצה לכתוב שהוא חלילה שונא יהודי, ויהא אשר יהא. לכך כתב **"ואני איני אוהבן"**, משום שמעשיהם לא הגונים.

מהרש"א[ברם, בל-נחשוב שרק בבית פרטי, או רק אצל בשר ודם בלבד מצווה אותנו התורה שננחה

פרשת ויקרא

בדרך-ארץ, אלא מצאנו דבר חידוש שאפילו בבית המקדש, בזמן הקדוש ביותר ובמקום המקודש ביותר - בית קודש הקודשים, בעת שנכנס הכהן הגדול לפני ולפנים, אומרת התורה: **"ונשמע קולו בבואו אל הקודש ובצאתו ולא ימות!"**

מבאר המהר"ל מפראג, שלמרות שאין צורך להודיע לשכינה הקדושה ולמלאכי השרת שכעת נכנס הכהן הגדול, בכל זאת אם ייכנס הכהן למקום הקודש בלא פעמוני הזהב המצלצלים בקולם, יתחייב בנפשו. ומדוע?

כיון ש"**מלכותא דרקינא כעין מלכותא דארעא**". והנכנס בלא להודיע על כניסתו עושה שלא כהוגן. ***

כידוע, כל דיני התורה נדרשים בדרכים נוספות מלבד מה שכתוב לעינינו. ואולי רצתה התורה בשני מקומות אלו - הן אצל משה רבינו אדון הנביאים שנקרא בשמו בכל פעם שרצה ה' לדבר עימו, והן אצל הכהן הגדול ביום הכיפורים - ללמדנו: לעתים יש צורך להעיר לאחד מבני הבית, לעורר אחד מהחברים על דבר שנעשה שלא כהוגן. אולי אפילו להתעניין בדבר המעיק עליו בכדי לנסות לעזור.

מצד חובת דרך-ארץ, שומה עלינו **"לדפוק"** ולוודא שהשני מעוניין בכניסתנו אל פרטיותו. בל נהיה כאותו פסיכולוג שניסה לעזור לשני לעכל את זכייטו, ולבסוף התעלף בעצמו כיון שאותו לא הכינו לכך.

ויקרא אל משה (א,א)

כתוב במדרש שמשם העביר מעט דיו שנשאר בקולמוסו על מצחו, ומזה קרן אור פניו.

וצריך באור, מדוע הקב"ה הביא לו יותר דיו מכדי צרכו, ולא את הכמות הנדרשת בלבד? כמו כן משמע מדברי המדרש שמשם הוא שגרם שיקרן אור פניו, והרי ברור שאין בכוח הדיו לגרום שיקרן אור פניו, ואם כן מדוע אומר המדרש שמשם עשה זאת?

ונראה לבאר את המדרש, ולומר שבאמת הקב"ה נתן למשה כמות מדויקת של דיו, אך משה מחמת שהיה עניו מכל אדם כתב ויקרא עם א' קטנה - "ויקר" מלשון מקרה ולא "ויקרא" לשון חיבה כפי שמסביר רש"י - ולכן נשאר לו דיו על קולמוסו. את הדיו שנשארה מרח משה על מצחו, והקב"ה גרם לדיו שיקרין את אור פניו של משה לבל יבואו לזלזל בו אחרים כיוון שהיה חשש שמחמת שהוא משפיל את עצמו יבואו אחרים לזלזל בו.

ויקרא אל משה (א,א)

פסוק זה ביאר רבינו יעקב בעל הטורים נכתב בתורה עם אות אל"ף זעירה, משום שמשם רבינו היה עניו ולא רצה לכתוב אלא "ויקר", שמשמעו כאילו לא דיבר הקב"ה עמו אלא בדרך מקרה.

אמר לו הקב"ה שיכתוב גם את האות אל"ף "ויקרא".

אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפ"ן שבתורה, וכך עשה.

ידוע היה ה"חפץ חיים", במידת הענוה הגדולה שלו. מימיו לא ראה ה"חפץ חיים" שום יתרון או מעלה במעשיו ובהתנהגותו. תמיד היה טוען שאינו עושה אלא מה שכל יהודי חייב לעשות ומקיים את חובתו

פרשת ויקרא

בעולמו.

האם יש מקום להתפאר ולהודות בכך? האם מגיעה תודה או תשלום בעד זה?

היתכן שאל ה"חפץ חיים" שאדם יתגאה או יחשוב שמגיע לו שכר על אשר הוא אוכל ושותה...? הרי הוא אוכל ושותה להנאת עצמו, כדי שיהיה בריא ויתקיים בעולם.

קיום התורה והמצוות אמר ה"חפץ חיים" אינם שונים במאומה מכך, שהרי גם התורה והמצוות הם לטובתו ולהנאתו של האדם ורק בזכותם הוא חי וקיים.

ויקרא אל משה (א,א)

פסוק זה נכתב בתורה באל"ף זעירה, מחמת ענוותנותו של משה רבינו.

בעיני רבינו ה"חפץ חיים" נחשב הכבוד לבזיון הגדול ביותר.

כאשר חלקו לו כבוד היה זה בעיניו עינוי ללא נשוא, טוען היה תמיד בהקשר לכך שאם בני אדם חולקים לו כבוד שאיננו זכאי לו, הרי אינו אלא צער ועלבון.

משל למה הדבר דומה? אמר ה"חפץ חיים" לבן מלך שקלקל את דרכיו, גנב ופשע, ואביו הענישו בזה ששלל ממנו את תארייו והגלה אותו למדינה רחוקה.

בהגיעו לשם חלקו לו הבריות כבוד מלכים משום שלא ידעו מאומה מכל אשר אירע בארמון.

נקל לשער איזה יסורים וכאב לב גרם כבוד מסוג זה לנסיך... הרי בתוך לבו ידע היטב את שפילות מצבו ופחיתות ערכו...

כך היה ה"חפץ חיים" אומר: כיצד יכול אדם להתגאות בכבוד שאחרים חולקים לו, בשעה שהוא מרגיש ויודע היטב את שפלותו ופחיתות ערכו...?

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,א)

נאמר בתהלים: "צדקתך - כהררי אל, משפטיך - תהום רבה, אדם ובהמה תושיע ה'". הקשה הגאון רבי עזרא עטיה מה השייכות בין תחילת הפסוק לסופו, ובכלל, מדוע נזקק האדם והבהמה שה' יושיע אותם.

ותירץ על פי המדרש הידוע (ירושלמי מכות פ"ב): שאלו את החכמה מה עונשו של החוטא? ענתה: הנפש החוטאת היא תמות. לא בתור עונש, אלא זו מציאות, כשם שאדם המכניס אצבעו לאש בשוגג, ישרף, למרות שלא התכוון לכך. כך החטא מחייב הותרת רושם באדם בצורת מוות.

שאלו את התורה מה יעשה החוטא? ענתה התורה: יביא קרבן ויתכפר לו. וכששאלו את הקב"ה מה תקנת החוטא? ענה: יעשה תשובה ויתכפר לו.

מעתה יתורצו שתי השאלות בדרך נפלאה: "צדקתך" - בצדקת התורה שהיא "כהררי אל", יוכל האדם להביא קרבן ויתכפר לו עונש המוות. למרות ש"משפטיך" - משפטי התורה מחייבים מציאות אשר בה

פרשת ויקרא

החוטא נענש, והם נוקבים עד "תהום רבה". אבל אם נשמע לבורא יתברך ונעשה תשובה - "אדם ובהמה תושיע ה'" גם האדם וגם הבהמה יינצלו ממיתה.

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו (א,א)

ברש"י: ויקרא אל משה - יכול אף להפסקות היתה קריאה, תלמוד לומר וידבר, לדבור היתה קריאה, ולא להפסקות.

ומה היו הפסקות משמשות, לתן רוח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין, קל וחמר להדיט הלומד מן ההדיט. כתב הט"ז בספרו **"דברי דוד"**: "בודאי יש כח לקב"ה ליתן חכמה למשה שיתבונן אפילו בלא הפסקה", לשם מה, אפוא נצרכו כאן אותן הפסקות שבין פרשה לפרשה? "

אלא", עונה ה"דברי דוד", "עשה כן ללמדנו דרך ארץ, כדי שלא יסמוך אדם על חריפותו, שיאמר: ממחר לקבל אני, ואדרבה, לפום חורפא שבשתא, ועל כן **יעשה הפסקה בלמודו**".

רצה הקב"ה ללמדנו בזה, שגם אדם שהינו גאון גדול, חריף ובקי, זקוק הוא לזמן כדי לעכל את הדברים, שהרי אפילו משה רבנו נצרך לאותו רוח להתבונן בין פרשה לפרשה ובין ענין לענין.

ויקרא אל משה (א,א)

הא' הזעירה רומזת לענווה.

רב העיר לובלין בזמן **"החווה מלובלין"** היה רבי עזריאל הורביץ המכונה **"ראש הברזל"**.

רבי עזריאל זה התנגד לחסידות בכל תוקף.

באחד הימים ניגש רבי עזריאל ל"חווה" ושאל: האם נכון רבי, מה שאומרים בשמכם שאתם טוענים שאין בכם לא תורה ולא יראת שמים?

ה"חווה" נענה בראשו לאות הן. "אם כן", טען רבי עזריאל בתוקף, **"צריכים אתם להכריז לחסידים שאינכם יודעים להנהיג עדה, וממילא ילכו להם לבלי שוב."**

ה"חווה מלובלין" בענוותנותו הסכים. ואכן, בקידוש הבא הודיע הרבי לחסידיו שאינו ראוי להיות מנהיג וראש לבני ישראל, במטותא מהם שיחפשו להם צדיק אחר.

כמובן שתשובתו זו הגבירה את הערצת החסידים, ולא רק שהוסיפו לבוא לרבי, אלא הביאו עימם עוד אחרים. הגיע רבי עזריאל ובפיו הצעה חדשה: יאמר הצדיק לחסידיו שהוא צדיק, בעל רוח הקודש, למדן ובעל מדרגה.

כך יברחו כל החסידים וה"חווה" יוכל להישאר בענוותנותו. אך ה"חווה" נענע בראשו לשלילה.

להגיד שאינו ירא שמים וצדיק מוכן הוא לומר. אבל לשקר?! חלילה וחס...

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמר (א,א)

הדרשה המפורסמת ביותר, מן הסתם, בפסוק הראשון שלפנינו, היא זו של **"בעל הטורים"**, "שה-א' של

פרשת ויקרא

"ויקרא" זעירה משום שמשם רצה לכתוב **"ויקר"** - לשון מקרה, והקב"ה ציווהו לכתוב **"ויקרא"** - לשון חיבה וחשיבות. הפתרון שמצא משה רבינו - הענו מכל האדם - היה לכתוב א' זעירה.

בעניין זה של מקרה וחשיבות, דרש רבי משה לייב מסאסוב שלקח נוסף טמון בא' זעירה זו. והוא: ללמדנו שאין מקרה בעולם, ואם אדם חושב שמשוהו **"קרה"** לו בטעות, יתבונן נא בא' הזעירה ויבין שגם הפרטים הזעירים ביותר שמסביבו, כולם הם בגזירת עליון ועל ידם **"קורא"** לו הקב"ה מאוהל מועד - ברצונו לדבר עימו בדרך זו של רמזים.

אדם המתנהג בענווה, משתדל לקיים בעצמו **"מכל מלמדי השכלתי"**, ואינו רואה פחיתות כבוד בכך שהוא לומד מהקטנים ממנו בגיל או בחשיבות. ולכן, אנו צריכים להתבונן בפרשה זו של הקרבנות, שמגיעה סמוך ונראה למדת הענווה, ומהם ניקח בעז"ה לעבוד את ה'. כמו שאמר הכתוב באיוב: **"מלפנו (מלמדנו) מבהמות ארץ."**

בספה"ק "רבי ייבי על התורה", הביא רמז יפה מהמשכו של הפסוק: **"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם"**.

וטרם ההסבר, הוא מקשה שתי קושיות:

א. מדוע כפל הפסוק "מן הבהמה, מן הבקר", האם לא דבר אחד הוא?

ב. כיון שבהמשך הפרשה מפרטת התורה את סוגי הקרבנות ואופן הקרבתם, ושם מפורש בכל קרבן איזו בהמה כשרה ואיזו לא, לשם מה הייתה התורה צריכה לפרט כבר כאן מאילו סוגי בהמות ניתן להקריב קרבן?

אלא שיש כאן רמז בפסוק. **"אדם כי יקריב מכם"**, האיש אשר יחפוץ להתקרב לבורא יתברך, ינקוט בשלושה דברים אלו שבהם יקח לעצמו מוסר ומזה יתעלה בעבודת ה'. האחד הוא שיהיה **"מן הבהמה"**, מה בהמה זו אילמת היא ואין בכוחה לדבר או להוציא מילים מפיה, כן ירגיל האדם עצמו בכל ענייני העולם לא לפטפט ולאבד זמנו, אלא יהיה כבהמה זו שאינה מבינה לא בפוליטיקה ולא בכלכלה ולא בחדשות החוץ. השני הוא "מן הבקר", יבקר את עצמו ואת מעשיו האם טוב עשה או שמא לא.

כך ידע ברבות הימים מה לקרב ומה לרחק.

מה גורם לו להיכשל ומה דווקא מסייע לו בעבודת ה'. **"מן הצאן"** הוא הפרט השלישי, וזה מלשון **"צאינה וראינה בנות ציון"**, שילך האדם ללמוד מהנהגותיהם של גדולי ישראל ואפילו של בני אדם פחותים ממנו, ויקלוט ממעשיהם הטובים מה שיוכל לקחת ולקיים בעצמו גם כן.

וכעת נחבר את כל חלקי העניין למקום אחד: בכל פרט שמתרחש סביבנו, צפונה קריאת-קודש וחיבה מאת המקום ברוך הוא אלינו, האנשים הקטנים. אלא שכדי להיות מסוגלים להבין את רצון ה' באותו דבר, חובה עלינו לאחוז במדת הענווה שלמדנו ממה רבינו, כפי אשר ידינו משיגה, ורק באמצעותה נוכל להתבונן.

שכן הגאווה לא חושב לרגע לחסום פיו מדיבורים שרצונו לומר, שכן מי מבין כמוהו באותו עניין; לא חושב

פרשת ויקרא

לבקר את מעשיו שבוודאי בעיניו אין כמותם עלי אדמות; ולא מוכן ללמוד הנהגות טובות של אחרים, שכן פחיתות כבוד היא לו. לעומת זאת, **"עקב ענווה יראת ה'."**

הענו מבין שכל האירועים הם קריאת-חיבה מהשי"ת אליו ישירות, ומוכן לעשות ככל הנדרש כדי לפענחם ולהתעלות.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,ב)

מבאר רש"י מדוע נאמר כאן לשון "אדם"? אלא ללמדנו כשם שאדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל!

אל הצדיק רבי מאיר מפרימשלן באו שני שותפים שפתחו עסק חדש ובקשו את ברכתו של הרבי.

נו... שאל הרבי ושטר שותפות יש לכם? לא השיבו השנים.

אם כן אמר הרבי אכתוב אני לכם שטר שותפות.

נטל הצדיק גיליון חלק וכתב עליו: א. ב. ג. ד.

לאחר מכן הגיש להם את הגיליון וברכם בהצלחה רבה.

הסתכלו בגיליון ותמהו השניים איזה נוסח שותפות הוא זה? איננו מבינים דבר...

בארבע אותיות אלה אמר הרבי טמון יסוד הצלחת השותפות ביניכם שכן א. ב. ג. ד. הם ראשי התיבות: אמונה ברכה, גניבה דלות!

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' (א,ב)

מבאר רש"י מדוע נאמר כאן לשון "אדם"? אלא ללמדנו כשם שאדם הראשון לא הקריב מן הגזל, שהכל היה שלו, אף אתם לא תקריבו מן הגזל!

יש להבין שאל הגאון רבי אברהם שמואל בנימין סופר, בעל ה"כתב סופר" מדוע דווקא בקרבן מזהירה אותנו התורה שלא נביא מן הגזל, האם אין אנו יודעים שמי שמקיים מצווה מדבר גזול הרי זו מצווה הבאה בעבירה?!

אלא תירץ ה"כתב סופר" כאשר האדם חוטא, הקלקול הגדול שנוצר מכך הוא כה גדול עד שלכתחילה היה עליו לקבל עונש מיתה, אולם הקדוש ברוך הוא ברחמיו המרובים הורה שבמקום עונש חמור זה יביא האדם קורבן ויתכפר לו.

אלא שעדיין יש להבין הוסיף ה"כתב סופר" ושאל אם האדם חטא, בהמה במה חטאה...? מה אשם הקורבן שבעליו חטא?

אלא באמת עיקר הכפרה על החטא היא התשובה שהאדם מתחרט על מעשיו הרעים ומקבל על עצמו שלא יחטא שוב, אלא שנקבע גם שיביא קרבן, והדמים המרובים שהאדם צריך להוציא מכיסו לשם קניית

פרשת ויקרא

הקורבן הם ימנעו בעדו לשוב ולחטוא שנית.

משום כך ברור איפוא שנצרכת כאן אזהרה מיוחדת שאין להביא קרבן מן הגזל, שהרי אין בכך כל תזכורת וסייג שלא לשוב ולחטוא.

דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א,ב)

מדוע בחר הקב"ה דוקא בבהמות להקרבת הקרבנות ולא בחיות?

ה"בן איש חי" בדרשותיו (פר' אחרי מות) מביא לכך שלושה טעמים שכולם הוזכרו בדברי חז"ל.

הטעם הראשון: כיון שהחיות אינן מצויות במקומות הישוב, לא הטריח הקב"ה את האדם לצאת ליערות ולמדבריות בכדי להביא קרבן, לפיכך צוה להקריב רק מן הבהמות המצויות במקומות הישוב.

הטעם השני: כיון שכתוב (קהלת ג, טו) **"והאלהים יבקש את נרדף"**, והבהמה תמיד יותר נרדפת מהחיה, בחר הקב"ה דוקא בה ולא בחיה, שבדרך כלל, היא הרודפת. הטעם השלישי: החיות, מטבען הן יותר גסות רוח מן הבהמה, לפיכך בחר הקב"ה בבהמות.

ומוסיף ה"בן איש חי" בשם המפרשים, שאף שנאמרו בזה שלושה טעמים, מכל מקום הטעם העיקרי הוא הטעם השלישי. הראיה לכך היא מכך שגם לעתיד לבוא שהחיות תהיינה מצויות בקרבת מגורי בני אדם, וגם לא תהיינה רודפות, שהרי על תקופה זו נאמר (ישעיהו יא, ו-ז):

"וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבע וגו'... ועגל וכפיר ומריא ונער קטן נהג בם..." ודאי לא יוכשרו אז החיות להקרבת על גבי המזבח. רמז לפרוש זה הביאו המפרשים מן הפסוקים (תהלים נא, יט -כא): **"לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה"**. היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלם.

אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים". **"לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה"** - הקב"ה בחר בבהמות לקרבן, כיון שאוהב הוא את השפלים, וההוכחה לכך היא שגם לעתיד לבוא ש"היטיבה ברצונך את ציון תבנה חומות ירושלים", ואז תהיינה החיות מצויות ולא תרדפנה, אף על פי כן "אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים", ולא יעלו עליו חיות כלל.

מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם עולה קרבנו וגו' (א,ב-ג)

מה שאמר בתחילה "מן הבהמה וגו' תקריבו את קרבנכם", קאי לפי פשוטו בין על עולה בין על שלמים, והיינו שכשנדר ואמר "הרי עלי קרבן מן הבהמה" יכול להביא הן מן הבקר הן מן הצאן, ולא אמרינן כיון דקי"ל (נדריים יח, ב) סתם נדריים להחמיר, יביא דוקא מן הבקר שהוא מעולה ומובחר, אלא כיון דגם צאן בכלל בהמה, הוי כאילו נדר שיביא מאיזה בהמה שירצה.

כמו כן, "אם מן הצאן קרבנו", היינו שנדר שיביא מן הצאן, אף שהכבש מעולה מן העז (פסחים נז, ב), מ"מ כיון דאמר סתם "מן הצאן", הוי כאילו אמר מאיזה שארצה. וכן באומרו "מן העוף" יוכל להביא הן תורים הן בני יונה.

פרשת ויקרא

ונראה, דהא דשינה הכתוב גבי בן בקר דכתב "אם עולה קרבנו", היינו דקאי על מה שנאמר מקודם "מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם", והכוונה גם לעולה וגם לשלמים. ואח"כ חזר ופירש "אם עולה קרבנו", עולה דייקא.

וכן גבי צאן כתיב "מן הכשבים או מן העזים לעולה", ולא כתיב "עולה", היינו משום שיש מן הצאן נמי קרבן שלמים לכך כתיב "לעולה" שנדר להביא עולה. משא"כ בעוף כתיב "ואם מן העוף עולה קרבנו", "עולה" ולא "לעולה", משום דבעוף אין שום נדבה אלא עולה, לכך אם אמר סתם הרי עלי קרבן מן העוף, אף אם לא הזכיר עולה, הרי זה בוודאי עולה.

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן... אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו (א,ב-ג)

אמרו חז"ל (סוטה ה ע"ב):

"אמר רבי יהושע בן לוי: בוא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה, שבשעה שבית המקדש קיים, אדם מקריב עולה - שכר עולה בידו, מנחה - שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר: 'זבחי אלקים רוח נשברה'; ולא עוד, אלא שאין תפילתו נמאסת, שנאמר: 'לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה.'"

למדנו מכאן - אומר בעל ה"ילקוט אפרים" - שתפילה גדולה יותר מן הקרבנות, שהרי כהן בעל מום אינו יכול להקריב קרבנות, ואילו להתפלל הוא יכול, ולא עוד אלא שלתפילתו יש ערך יותר מתפילת אדם אחר שאינו נכה בעל מום, כי רוחו נמוכה בשל היותו נכה,

ו"זבחי אלקים רוח נשברה". נמצא, שה"רוח נשברה" גדולה הרבה יותר מן הקרבנות, וזהו שכתוב כאן בפסוק: **"אדם כי יקריב מכם קרבן לה' - אם אדם מקריב 'מכם', מעצמו, שזו תפילה, והתפילה הזו היא בבחינת 'זבחי אלקים רוח נשברה', הרי שזה 'קרבן לה'".** אבל אם הקרבן בא **"מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן"** - זה כבר לא כל כך פשוט: **"אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו"**, צריך שהקרבן יהיה תמים, לא בעל מום, שלא כמו בתפילה ששם גם בעל מום כשר.

עד כמה גדול כוחו של שברון לב בשעת התפילה נוכל לראות מן המעשה הבא:

ה'בעל שם טוב' הכין את אחד מתלמידיו לקראת תפקיד של בעל תוקע בראש השנה, ובמשך תקופה ארוכה למד אותו את כוונות התקיעות, התלמיד השקיע עד מאד בלמודים אלו, אולם משנקרא לתקוע לבסוף, התרגש כל כך וכל הכוונות פרחו מזכרונו. במשך דקות אחדות הוא נסה להזכר בהן, או למצער בחלקן - אך העלה חרס בידו, וכך עמד ותקע כשלב שבור על חסרון הכוונה שיש בו.

לאחר התקיעות קרא לו ה'בעל שם טוב' ואמר לו: דע לך, כי התקיעות הללו הועילו יותר מתקיעות אחרות שנעשו בכל הכוונות הראויות. שכן, הכוונות בתקיעת השופר הן כמפתחות לפתוח שערי שמים לתפילותינו, ולכל שער נצרך **'מפתח'** מיוחד המתאים לו, שהוא כונה מיוחדת לשער זה.

אבל לב נשבר ונדכה דומה לגנב השובר את המנעול ואינו נזקק כלל למפתח... באופן כזה, נתן לשבור את כל המנעולים גם ללא מפתח פרטי לכל שער ודלת. חילוק נוסף בין התפלה לבין הקרבנות, הוא שהקרבנות הנם בעלי כללים ומגבלות של זמן ושל מקום, ואלו התפלה יכולה להאמר בכל עת ובכל שעה, ואינה נתונה לאף מגבלה.

פרשת ויקרא

בספר "**גאון וחסיד**" מסופר כי באחד הימים הפסיד יהודי בדיון תורה שערך עבורו רבי לוי יצחק מברדיטשוב. אותו יהודי היה גס רוח, וכשלון זה הכעיס אותו מאוד, עד שהוא איים לגשת לפריץ העיירה ולהלשין לפניו על רבי לוי יצחק, מתוך כוונה להעליל עליו עלילות שוא, אשר יחייבו אותו בעונשים כבדים. כששמע רבי לוי יצחק את האיומים, הוא פנה אל אותו יהודי והאיץ בו: "**נו, נו! לך גש ותלשין מיד**".!

החוזה היהודי בידו לעבר השמים השחורים, ואמר: "קעת מאוחר. אינני יכול לגשת עכשיו, שהרי הפריץ ישן, והוא עלול להתרעם עלי על שהערתי אותו והפרעתי את שנתו". "**אחה**" – נענה רבי לוי יצחק ואמר – "הפריץ שלך ישן עכשיו, אבל בעל הבית שלי אינו ישן... הוא נמצא בין ביום ובין בלילה, ותמיד יכול אני לגשת אליו...". השואה זו בין הפריץ הדל, שהיום הוא כאן ומחר הוא מת, לבין מלך המלכים הפנוי תמיד, ושומע בכל עת לשוועת בני עמו, חלחלה לתודעתו של האיש, והכניעה אותו.

מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (א,ג)

פסוק זה תיאר באופן נפלא רבי יוסף חיים, בעל ה"בן איש חי", על פי משל: בעיר אחת חי רב גדול בתורה.

תלמידים רבים היו מצטופפים בבית מדרשו ומבקשים תורה מפיו, והרב לא מנע מהם ובמשך שעות ארוכות הרביץ בהם תורה ודעת.

יום אחד אמר הרב לתלמידיו כי ברצונו לצאת יחד עימם לטייל בשוק.

תמהו התלמידים על כך ואף שטחו בפניו את תמיהתם, אולם הרב נותר איתן בדעתו.

כאשר הגיעו אל השוק ראו סבלים שגיבי כח הנושאים משאות כבדים בדרכם לחנויות השוק.

ראו את הסבלים הללו אמר הרב מוסר גדול יש ללמוד מהם! הם נושאים משא כבד עד שקומתם נכפפת מחמתו. אין הם משגיחים בחום או בקור, את עבודתם הם מבצעים. כך הם עמלים כל היום כולו בכל יום.

גם אנו אמר הרב אל לנו להתחשב במאמץ, בחום או בקור. אל לנו להתרפות מעמל התורה אף לא לרגע אחד ומשום סיבה שהיא!

לאחר מכן המשיכו הרב ותלמידיו והגיעו אל בית מסחר.

הסוחר היה שקוע ראשו ורובו בספרי חשבונותיו. על השולחן שלפניו היתה מונחת צלחת אוכל, אולם הוא לא נגע בה כלל אלא היה טרוד בחישובים ובמספרים.

אבא פנה בנו של הסוחר האוכל כבר קר... מדוע אינך אוכל?

מזה שלוש שעות ענה הסוחר אני מתייגע למצוא היכן יש טעות בחשבונות החנות כי חסרים לי סך של שני זהובים...

רואים אתם אמר הרב לתלמידיו סוחר זה נעשה עבד לממונו.

הוא נותר בלא אכילה ובלא שתיה והוא מכופף את ראשו שלוש שעות כדי למצוא טעות של שני זהובים...!

פרשת ויקרא

אף אנו אמר הרב כאשר אנו מתייגעים בהבנת הסוגיה עלינו לשקוע בכך בכל מאודנו עד שלא נבחין בכלל באוכל או במשקה, ובלבד שיבוא הדבר על הסברו הראוי והנכון! זהו עמל התורה!

המשיכו הרב ותלמידיו והבחינו בקבוצת ילדים המשתובבים במשחקם. היו בהם שקפצו בשלולית מים והיו שהתפלשו בעפר והיו שצחקו ורצו ללא כל סיבה נראית לעין.

ראו את הילדים הללו אמר הרב עושים הם מה שליבם חפץ ואין הם מתביישים כלל מפני המלעיגים עליהם.

אף אנו אמר הרב כאשר אנו עוסקים בתורה ובמצוות כחפצנו, אל לנו להתבייש מפני המלעיגים עלינו!

זהו גם הנמשל אמר ה"בן איש חי" נאמר בפסוק: "מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן", רמז לשלושה קבוצות הללו:

"מן הבהמה" הסבלים הנושאים משאות כבדים כבהמת משא.

"מן הבקר" הסוחר המבקר ובודק תמיד את ספרי חשבונותיו.

"ומן הצאן" הם הילדים הצעירים העושים מה שליבם חפץ.

מכל אלה **"תקריבו את קרבנכם"** תלמדו מוסר ותתקרבו לעבודת ה'!

והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה (א,ו)

להסרת הגאוה יש צורך לניתוח

העולה מכפרת על הרהורי הגאוה שבלב, וזה רמוז במילת עולה, המורה על כך שהמקריב סבור שיש בו יכולת לעלות על אחרים במעלותיו.

ה"צמח דוד" מבאר פסוק זה בצורה נפלאה: "והפשיט את העולה" - את אותה עולה, את אותה גאוה, יש צורך להפשיט ממנו ולהסיר ממוחו, ורק לאחר שיסיר ממנו את רגשי הגאוה הפסולים, אז יוכל לקיים את המשך הפסוק - "ונתח אותה לנתחיה", אז יוכל להתבונן ולנתח את מעשיו והליכותיו שפגמו באיבריו, אך ראשית יש להוציא את הגאוה מליבו כמו המנתח המסיר את האיבר המקולקל, מחליפו או מתקנו.

כל מנתח מתחיל יודע שכאשר ישנו איבר פגום והוא חיוני לתיפקוד האדם, יש לנתחו. שכן גם אם שאר האיברים יטופלו ורק איבר זה יישאר פגום - לא יוכל האדם לתפקד.

כך הדבר במידת הגאוה. אף אם האדם יעבוד על שאר מידותיו ומידה זו תישאר חתומה בטבעו - גם שאר מידותיו יכולות להיות מושפעות ממידה קלוקלת זו, כפי שכותב ה"פלא יועץ":

"ואין אתנו יודע מה הוא גאוה, אבל סימן יש מכוח הבן להכיר כוח האב, כי ההקפדה והכעס וכד' הם בני הגאוה, ואם אין אבות - מאין יצאו תולדות? והאיש הירא ורך הלבב תסמר שעריו מראות חומר וגודל רעת הגאוה ויתלהב לבו בראותו גודל שבח הענוה, וישתדל בכל כוחו במחשבות טהורות להכיר מיעוט ערכו ולהיות מן הנעלבים לכל אדם."

לעיתים אדם יכול לעשות מעשים גדולים אך זוכה עבורם לשכר בעוה"ז כגון לכבוד, לעושר או למעמד מכובד. ואין ספק, שזה בא על חשבון חלקו בעוה"ב. לעומת זאת אדם החפץ לזכות בשכר נטו בעולם הבא

פרשת ויקרא

חייב לאמץ לעצמו את מידת הענווה ולא לחפש אחר כבוד של "מה יאמרו הבריות" כפי שיעיד המעשה הבא:

בבית קברות יהודי אשר בקראקוב מצויה מצבה מחוץ לגדר עליה רשום: "פה נטמן יוסל'ה קמצן קדוש".

באותם ימים, לפני למעלה משלוש מאות שנה, שרר בקראקוב רעב ועוני כבד. רוב התושבים לא מצאו מלאכה לפרנס בה את משפחתם, ואלו אשר שלחו ידם בדבר, היו שואבי מים וחוטבי עצים אשר אין הפרוטה מצויה בידם, כיוון שכך, לבושים היו בבגדיהם הבלויים, ודרים בביתם עלובים, וכאשר תקפן רעב, פעמים נתמזל מזלם והשביעו בפת חרבה נפשם, אך בדרך כלל ניצחוהו בדף גמרא, או פרק בחומש, על דרך הכתוב: "לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה'".

ובין כל העניים המרובין הללו חי אדם אחד בעושר גדול ויוסל'ה שמו. ביתו היה גדול ומפואר, וחדרים לו מימין ומשמאל, ובשעות הלילה - עששיות חינניות מאירות את חללו, ותנורים משכחים בו את הקור העז אשר בחוץ, למען תומתק על יוסל'ה שנתו. ומרוב בגדים וכלים נאים, הגיע הדבר לידי כך, שמה שלובשים בני ביתו בתשעה באב קודם חצות, לא לבשה בקראקוב אפילו כלה תחת חופתה... ברם, אף שאמרו חז"ל "דירה נאה וכלים נאים מרחיבים דעתו של אדם", דעתו של יוסל'ה צרה עליו מאוד ולבו גס בבריות. מימיו לא פרס פרוסה לעני ולא שעה לשוועת רעבים עד שהיו אומרים עליו הבריות: "גדולה קמצנותו מגודל עושרו".

איש לא רצה בשיג ושיח עימו, לא בירכוהו ביום השבת ב"שבת שלום" וביו"ט לא איחלו לו "חג שמח". והגיעה שנאת הבריות אליו עד שילדים ניצבו על עצים וגגות ורגמוהו באבנים ובפירות רקובים. יום אחד חלה יוסל'ה במחלה קשה ושכב על ערש דווי. רופאיו קבעו ששעותיו ספורות. באו אצלו אנשי חברה - קדישא ואמרו לו: "יוסל'ה, הנה אתה הולך למות! לא ירד כספך עימך לקבר ולא יפיח בעצמותיך היבשות רוח חיים. תן לקופת הקהילה אלף רובל למען עניי העיר, ואנו נעסוק בקבורתך לפי כל הכללים ולפי הלכות כבוד המת. דע לך, אם אי אתה עושה כן, אין אנו מתעסקים בקבורתך, והיה בשרך טרף לעוף השמים!"

"אין אני נותן כי אם חמישים רובל, ותו לא! אם לא תרצו, לא תקברוני. כל חיי הייתי לבדי, וכך גם אקבור את עצמי לבדי". אמרו האנשים לעצמם: "לא רק קמצן הוא זה, אלא גם משוגע. הולך להיפרד מן העולם וחושב שלא ייפרד מכספו." קמו והלכו להם.

אחר שעה קלה נפח את נשמתו ומת. עבר יום אחד - ולא קברוהו. יום שני - ולא קברוהו. יום שלישי - ולא קברוהו. כיוון שהגיע יום רביעי, נכנס אצלו שכן הגר בקרבת מקום, אמר בלבבו: "לא משום כבודו של יוסל'ה, אלא משום כבודו של הקב"ה, שלא יהיו בריותיו זרוקים כבשר בשדה טריפה". נטל את גופתו, הניחה על עגלה, ומשהגיע לפאתי בית הקברות, חפר בור אחרי הגדר, טמן בו את המת ושב לביתו.

ערב שבת נכנס עני מעניי העיר אצל רב העירייה, הלא הוא הגאון הקדוש בעל ה"תוספות יום טוב" זיע"א: "רבנו! תן לי מעט פת להאכיל בו את ילדיי בשבת קודש!"
"אתן לך בכבוד ובשמחה. אך אמור לי נא, מכירים אנו זה עשרים שנה. מדוע באת דווקא היום?"

"רבי, אומר לכם את האמת בעניין הזה, אף שכל ימיי נשתמרה כסוד בלבי. מדי שבוע ביום חמישי, קיבלתי תחת דלתי השבורה מעטפה ובה חמישה רובל. אין אני יודע מי היה מניחה שם, אך אני יודע שבמעות אלה לוקח הייתי

פרשת ויקרא

צורכי שבת לבניי ולבנותיי. ועתה לא קיבלתי המעות, והיכה הרעב בביתי."

בעוד הם יושבים ומשוחחים, באו עוד ועוד עניים מעניי היער, וכולם סיפור אחד להם על מעטפה תחת הדלת. מעולם לא דיבר איש מהם על זה, כי חושש היה שאם יפרסם את הדבר ברבים, יפסיק אותו אדם החפץ לתת בסתר להניח שם את מתנותיו, שמא בגלוי לא יחפוץ לתת. הרב הבין בחכמתו את סוד העניין וצווח צווחה גדולה ונוראה: "יוסל'ה הקדוש! האם סולח אתה לנו? האם יש מחילה לאשר עוללנו לך? אתה פירנסת את עניי עירנו שנים רבות, ואילו אנו זילזלנו בכבודך וביזינו אותך בציבור, הלבנו את פניך, ואת חיינו אנו חבים לך. כלום יש מחילה בעולם לכפויי טובה שכמונו? אח, אח..." כך היה עומד וצווח עד שכמעט פרחה נשמתו. חבורת העניים ישבה אף היא סביבו ומיררו בבכי: "יוסל'ה דאג לכל מחסורנו ואנו ובנינו רגמנוהו באבנים ובשאר ירקות."

בליל שבת קודש, כאשר נם הרב את שנתו, ניגלה לו יוסל'ה בחלומו: "רבנו, סולח אני לכם בסליחה גמורה ואין לי שום טרונאי. דע לך, שבבית הקברות לא הייתי לבדי כלל. שמה באו אברהם אבינו, יצחק אבינו, יעקב אבינו, משה רבינו, אהרון הכהן ודוד המלך עם כינור ביד ליווני לפתחו של גן - עדן. ומאשר אני כאן בכל אושר, שמעניק הקב"ה לאוהביו. רק צער אחד אנוכי מצטער, מתגעגע אני כל העת למעטפות תחת הדלתות לכבוד שבת קודש..."

בגמרא נאמר: אמר רבי פינחס בן יאיר תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות... ענוה מביאה לידי יראת חטא. המסקנה שמביאה הגמרא: ענוה גדולה מכולן! על מידת הגאווה אומר הקב"ה: אין אני והוא יכולים לדור כאחד, והחי יתן אל ליבו דברים המכניעים את הלב.

ושיסע אותו בכנפיו .. ריח נחח לה' (א,יז)

צ"ב למה כתבו לריח נחח בכתיב חסר ולעיל א' ט' בענין הקרבת בן הבקר כתוב לריח ניחוח מלא ובפרט לפי מה שכתב רש"י ד"ה לא יבדיל שקורבן העני והעשיר שווים שבשניהם כתוב לריח ניחוח?

ויש לבאר שקורבן העוף נקטר עם הכנפים ויש להם ריח רע מאוד ויתכן שכנגד זה אמר בכתיב חסר שיש רק ריח ניחוח לשמים ולא להדיט.

כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' (ב,יא)

בבריייתא של פיטום הקטורת אנו קוראים: "ועוד תני בר קפרא, אילו היה נותן בה קורטוב של דבש, אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה" (זאת אומרת: ימות מרוב תענוג.).

ולמה אין מערבין בה דבש?

מפני שהתורה אמרה 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו' וכו'.

והשאלה נשאלת כמעט מאליה: אם ישימו דבש בקטורת, לא יוכלו בני האדם להחזיק מעמד מרוב הריח הטוב. ופיקוח נפש, הלא דוחה את כל התורה כולה, מה מקום יש לשאלת התנא: "ולמה אין מערבין בה דבש?"

ובכלל, למה תירץ זאת עם פסוק, הרי זו לא התשובה הראשונית, אלא תשובה נוספת. הגאון רבי חנוך

פרשת ויקרא

הכהן ארנטרווי, מסב את תשומת הלב לדיוק נפלא: בתחילה נקט התנא "אילו היה נותן בה (כמות מסוימת) של דבש", "זה לא היה שייך, כי אין אדם שיוכל לעמוד מפני ריחה.

לכך שאל התנא: אם כן, "ולמה אין מערבין בה (כמות קטנה מאוד של) דבש?", "שיוסיף ריח טוב ולא יהיה מזיק?

ועל כך הוא משיב נפלא: "מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש - לא תקטירו ממנו אשה לה, "מכל וכל.

במלח תמלח (ב,יג)

בכל הקרבת קרבן ישנו צווי להוסיף מלח, ובתוספתא שנינו, שגם אם המנחה עצמה היא מלח, יש להקריב איתה תוספת של מלח.

בספר "המאור הגדול" מובא שעל פי דין זה הוכיח רבי שלמה זלמן אוירבאך זצ"ל שיש להשקיע עמל, ולטפח גם ילדים מוכשרים ומחוננים, בנגוד לתפיסת העולם המקבלת, הגורסת כי חובה להשקיע באלו שאינם מוצלחים, ולתת לילדים המוכשרים מטבעם לפלס בעצמם את דרכם בחיים בהסתמך על כשרונותיהם המולדים.

גם ילד ממלח, צריך תוספת מלח - חזר ואמר רבי שלמה זלמן - ילד מוכשר צריך רב מעולה יותר, וחריף יותר, כדי ללמדו תורה, ובמקביל עליו לזכות לעדוד גדול ולהדרכה אמיתית בלמוד, כשבהתאם לכשרונותיו הברוכים הוא זוכה לרמת למודים גבוהה יותר.

ואם תקריב מנחת ביכורים לה' וגו' (ב,יד)

פירש רש"י במנחת העומר הכתוב מדבר, יש להבין למה הזכירה התורה את מנחת העומר שהיא מנחת ציבור בין כל המנחות שהן מנחת יחיד וכדכתיב (פסוק א) 'ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה' וגו', וכן (פסוק ד) 'וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור וגו'', ועוד הרי מנחת העומר היא חובה בניגוד לשאר המנחות שהן רשות.

ועוד קשה כיון דמיירי במנחת העומר למה כתיב 'אם' שהוא לשון רשות הרי מנחת העומר היא חובה.

ויש לומר דהתורה רמזה כאן הא דאמרינן בגמרא (ב"מ קיח, א) גבי שומרי ספיחים לצורך העומר דתנן שומרי ספיחי שביעית (של שעורין לצורך מנחת העומר, או של חטין לצורך שתי הלחם. רש"י) נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, ר' יוסי אומר הרוצה מתנדב הוא ושומר חנם. דהיינו בשביעית כיון שהפירות הם הפקר ב"ד, היו שוכרים שומרים שישמרו על הספיחים שצמחו מאליהם שלא יאכלום הבהמות ושלא יקחום בני אדם והשומרים קיבלו את שכרם מתרומת הלשכה, דכסף שניתן לצורך קרבן הוא כקרבן והיה מותר להשתמש בכסף של תרומת הלשכה שנועד להקרבות גם לצורך שמירה על ספיחי השעורים, שמהם הביאו את מנחת העומר זו שיטת ת"ק. ור' יוסי סבר שאדם יכול להתנדב ולשמור בחנם על הספיחים.

והשיבו לו רבנן אתה אומר כן אין באין משל צבור, עי' רש"י וביאור הדברים כן הוא דרבנן אמרו לו הרי גם אתה מודה שקרבנות ציבור באים משל ציבור ואם התנדב אדם לשמור על הספיחין בחנם אפשר שקנה אותם מן ההפקר ע"י שמירתן, וא"כ נמצא שאין מנחת העומר באה משל ציבור דרבנן לשיטתייהו אזלי

פרשת ויקרא

דאין קרבן יחיד משתנה לקרבן ציבור, וכיון שהיחיד זכה בהם תו אין הם כשרים לקרבן ציבור, אך ר' יוסי ס"ל דקרבן יחיד שפיר משתנה לשל ציבור, ואף אם זכה בהם היחיד ששמר על הספיוחין בכל זאת אם הביאם לשם הציבור אפשר להקריבם.

למדנו א"כ דלר' יוסי מנחת העומר באה בנדבת יחיד אם מוסרו לציבור. ומזה שנחלקו רבנן ור' יוסי דוקא במנחת העומר ש"מ שהיה מצוי דבר זה במנחת העומר שיתנדב יחיד לשם ציבור, משא"כ בשאר קרבנות ציבור.

ע"פ כל זה י"ל שפיר דלכך הביאה כאן התורה את מנחת העומר בהדי שאר המנחות אף כי מנחת ציבור וחובה היא, משום שגם מנחת העומר משכחת לה לר' יוסי דבאה משל יחיד ושפיר הוי רשות כשאר המנחות.

אֲשֶׁר נָשִׂיא יְחֻטָּא וְעִשָּׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֶלְקֵינוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאִשָּׁם... וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוּ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים (ד,כב-כג)

מצוות תוכחה

אשר נשיא יחטא - ללמדך שאם העם חוטא והמנהיג מעלים עינו ולא מוחה בחוטאים, הרי הוא נתבע על אותו עוון ונענש כמותם. כיוון שלציבור יש יראת כבוד מהמנהיג והם נשמעים לדבריו - ואם ימחה בהם יתכן שישובו מדרכם. משום כך, אם המנהיג מעלים עינו ולא מוחה בהם, הקולר תלוי בצווארו וחטאם רובץ על ראשו (כד הקמח תורה ב').

זהו המקור לדברי הגמרא שפוסקת שמי שבידו למחות באנשי ביתו ולא מוחה נענש על עוונות אנשי ביתו, בידו למחות באנשי עירו ואינו מוחה נתפס על אנשי עירו, בידו למחות בכל העולם כולו ולא מוחה נתפס על כל העולם כולו, כמו המעשה המובא שם בגמרא (שבת נד ע"ב).

ידוע הדבר ומפורסם העניין שכל אדם באשר הוא - מחזר אחר השלמות, ובפרט בדברים שהם בעלי משמעות גדולה עבורו.

אנשים נהנים מעצות בונות ומקדמות ומייעלות - מי באופן גלוי ומי באופן סמוי, ובדברים הרי גורל בני אדם אף משקיעים על כך ממיטב זמנם וכספם עד כדי מסירות נפש, והמפורסמות אינן צריכות ראייה. אך מחמת שאנו רוחשים חיבה יתרה לכל העקשנים המתקנים שאוהבים מסמכים מהשטח והסברים מתובלים במשלים ונמשלים - נעלה כאן לכבודם שלושה דוגמאות לדברינו, ואין ספק שזה יועיל גם לכולנו לחידוד הבנת המאמר - העוסק בנושא מאוד רגיש.

דוגמא ראשונה: כיצד בוחר מושיקו את בת זוגתו לעתיד? האם הוא ניגש לשדכן ומבקש ממנו שיסדר לו פגישה עם הרווקה הראשונה שמופיעה אצלו בפנקס - תהא מי שתהא? או שהוא עושה עבודת שטח ארוכה ועמוקה וחופר ונובר בכל פינה ונישה ובודק כל הצעה שמציעים לו - עד דלא ידע, וגם לאחר שנראה לו שההצעה הולמת אותו ומדובר בשידוך מנצח עם נתונים חלומיים - שידוך המתאים לו כמו מכסה לסיר ומתלבש עליו כמו כפפה על היד, למרות זאת הוא עדין לא רגוע והוא מחזר אחר כל בדל אינפורמציה על בת זוגו לעתיד, והוא שותה בצמא כל מידע שמוכן כל אדם למסור לו בעניין. שהרי מי יודע... אולי המידע הזה יהיה חיוני עבורו ויחכים אותו בפרטים חשובים...

פרשת ויקרא

דוגמא שניה: לא עלינו... כאשר מושיקו עומד לפני ניתוח סבוך ומורכב הוא טורח ומחזר אחרי היועצים הטובים ביותר וליבו פתוח לקבל הצעות ייעול מכל מי שמוכן לסייע לו, והוא אף מוכן להוזיל למען כך ממיטב זמנו וכספו... מי יודע... אולי המידע החדש שישמע ישפר את חייו וייעל את בריאותו...

דוגמא שלישית: לפני שמושיקו קונה דירה הוא עושה בירור על הנכס המוצע לו, וטורח מאוד להשיג כל אינפורמציה בעניין. הוא מברר היטב האם הנכס לא משועבד... האם המוכר לא מתחזה לבעל הנכס... האם הדירה באמת מוצלחת - או שמא יש לה חיסרון שמסתירים ממנו... הרי כבר היו סיפורים שבהתחלה נראו "קומדיה" ובסוף הסתיימו "בטרגדיה" כאשר דירה בודדת נמכרה למספר אנשים בו זמנית והמוכר הרזה עם הארנק השמן עזב את הארץ כאשר הוא מותיר את שרשרת הקונים עם "מסמכים" ביד ללא הדירה... היו מקרים שהתברר שהנכס לוקה בתקלות בטיחות ודורש השקעה גדולה והקנייה כלל לא הייתה כדאית וכו'...

אין פלא שבשלושת הדוגמאות הללו והדומים להם מושיקו פתוח לשמוע מידע מכל מי שרק אפשר - והוא שותף בצמא את דבריו של כל יועץ מזדמן.

והשאלה נשאלת: מדוע באמת מושיקו לא רואה בכך פחיתות כבוד והשפלה? למה שיתכופף לדעתם של אחרים ויקשיב להם? הרי מושיקו בטוח שמוחו פעיל ויעיל... שהוא בלש מומחה... שיש לו קליטה מהירה... שהחוש השישי שלו מושלם... אפילו סבתא שלו מאשרת שהוא חד בדרא - וגם אשתו מעידה שהוא חד גדיא... האם זה לא מספיק בשביל שיעשה כפי הבנתו ועומק חשיבתו הפוכה הברוכה והיצירתית? התשובה פשוטה!

בעניינים גורליים ומהותיים הגאווה הזוה הצידה והיוהרה נעלמת כליל, כולם מבינים שזה לא הזמן למשחקי כבוד ואסור לקחת שום סיכון, משום שהמחיר על כך עלול להיות מאוד יקר. לכן מושיקו טורח להשיג כל מידע.

ומי שנוהג אחרת ממושיקו... לא נעים להגיד - אבל אין ספק שזה לא נובע "מעודף שכל", אלא מחוסר בשלות ובגרות.

לאחר שהבנו היטב את הדברים הללו קל לנו יותר להבין את מה שמסתתר מאחרי המצווה שנקראת "תוכחה" שנצטוונו עליה בפסוק "הוֹכֵחַ תְּוָכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ" (ויקרא י"ט י"ז), מצווה נפלאה שהבורא העניק לנו אך ורק לטובתנו - רבים לא יודעים היטב את התוכן המתוק של מצווה זו. מה כוונת המשורר?

לפני למעלה מ-3300 שנה עבר העולם אירוע נדיר ומיוחד, חתונה היסטורית אשר לא הייתה כמוה.

בחתונה זו נפתחו השמים, כסא הכבוד ירד על ההר, קולות וברקים ליוו את המעמד, ריח של שושנים מילא את החלל, עוף לא פרח, חמור לא נער, המלאכים הפסיקו את שירתם, דוד הזיז את הכינור הצידה, היונה מהתיבה של נוח שמטה את העלה, כל הבריאה עצרה את הנשימה והייתה מרוכזת בחתונה הנפלאה שנערכה בין עם ישראל לבורא עולם - בזמן מתן תורה.

במעמד מרגש זה זכה האדם היהודי להיבחר על ידי מלך המלכים מתוך כל המיליארדים ולקבל ממנו את התארים המתוקים והנפלאים של בְּנֵי בְּכֹרִי (שמות ד' כ"ב), בְּנֵי יִקְרִי לִי... יֶלֶד נְשִׁאָּה (ירמיה ל"א י"ט), זכינו גם לשמוע את המילים המרגשות של וְאֶכְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם (הושע ב' כ"א), ומבואר בחז"ל שכל השבחים הללו שייכים בכל יהודי גם בזמן שהוא חוטא!

פרשת ויקרא

כן כן! גם בזמן שנפשו של האדם היהודי מוכתמת ברפש העבירות, עדין הוא מכונה בתואר "בני בכורי - בן יקיר - ילד שעשועים", וגם אז הוא אהוב וחביב אצל ה' (מלבי"ם ירמיהו לא י"ט). ובאיזו זכות? בזכות התורה הקדושה.

אין ספק שהמידע הזה יקר מזהב ומפז ושווה יותר מכל הון וממון שבעולם, ומי שיתעמק בו יכול להתרומם מאוד בעבודת ה' ולהגיע לאהבת הבורא עד אין קץ. אלא שלמידע הזה יש עדכון קטן: יהודי יקר! נשמתך אומנם נמצאת בפסגה הגבוהה ביותר, יש לך את הקשר הכי חזק עם מלך המלכים, ובורא עולם אוהב אותך ואתה משובח בעיניו תמיד. אך אל תשכח שזה בזכות התורה - ועליך להתאמץ על קיום מצוותיה ולהיצמד להוראותיה ולא לסטות ממנה ימין ושמאל, ממש כמו עבד המתבטל לאדונו ומקיים את רצונו. שהרי ליהודי יש תואר נוסף. לא רק "בן יקיר וילד שעשועים", אלא גם "עבד ה' " - וכפי שנאמר "כִּי לִי בְנִי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (ויקרא כ"ה נ"ה)

נציין רק שכלל לא מדובר בתואר משפיל חלילה - אלא "בהגדרת התפקיד של האדם היהודי", עד כדי כך שאפילו בחיר הנבראים משה רבנו, כאשר התורה רוצה לתאר אותו בשבח הכי רם ונישא - היא משתמשת בביטוי 'עבד נאמן', כפי שנאמר "עֲבָדֵי מֹשֶׁה, בְּכָל בֵּיתִי בְּאֶמֶן הוּא" (במדבר י"ב ז').

* ומה סוד העניין? מדוע היהודי מכונה גם בתואר "עבד ה' "? כדי להזכיר לו כל הזמן שמטרתו ותכליתו זו עבודת ה' - עבדות לה', שהוא אמור לבצע באמצעות לימוד התורה ושמירת המצוות.

* ולמה ה' שם לאדם את המטרה והתכלית הזו? מדוע שלא יתן לו להיות פרפר חופשי ומאושר השותה צוף ושט בעולם כלבבו ועושה מה שבא לו? משום שהבורא חפץ להיטיב עם האדם ולתגמל ולפנק אותו בפינוק המושלם והזך ביותר בעולם הבא - לנצח נצחים, לכן הוא נתן לו כאן בעולם תורה ומצוות - כדי שבאמצעותם ירכוש את השכר לעולם הבא.

* ולמה שה' לא יפנק את האדם בעולם הבא "בחינם" - מבלי התשלום של "שמירת התורה והמצוות"? כדי שהאדם לא יתבייש "ממתנת חינם" שמקבל בעולם הבא, כמו העני המתבייש בקבלת הצדקה.

* אז שה' יעשה שהאדם לא יתבייש?

זאת ה' לא עושה! מחמת שחותמו אמת ועל פי האמת צריך שיהיה לאדם "בושה" - וכפי שגילה לנו המדרש שהבושה היא אחת משלושת המתנות שהאדם היהודי התברך בהן (מדרש תהילים א' י') עד כדי כך שמרוב עוצמתה הכבירה של הבושה ונחיצותה בעבודת ה' - היא אף נבחרה להיות הסימן הראשון מבין שלושת סימני היהדות - שהם "ביושנים רחמנים וגומלי חסדים" (יבמות ע"ט ע"א).

וכיוון שהאדם נבנה על פי "האמת המושלמת" שהבורא חקק בתורה - והוא צריך להיות ביישן, לכן הוא קיבל את המתנה של קיום התורה והמצוות בתור "עבודה" - כדי לתגמל אותה על ידה לעולם הבא, ואשרי המבין את דקות הדברים. ומי שלא מבין את עומק העניין, יאמר לעצמו כך:

הרי ה' מכנה אותי "בן יקיר וילד שעשועים", ה' אוהב אותי בכל הזמנים - גם כאשר אני מלא בחטאים ומצער אותו (מלבי"ם ירמיהו לא י"ט), וממילא אין ספק שהתורה והמצוות הם בונס שקיבלתי מה' מרוב חיבה ואהבה.

ואם אני לא זוכה להבין זאת... זה בגלל שאני בעולם חומרי וגשמי והיצר מטעה אותי ובעצם זה חלק מניסיון הבחירה, וכעת אני נמצא במבחן האם אעבוד את ה' למרות הכל - או שחלילה אעבור על דבריו

פרשת ויקרא

רק בגלל שאיני מבין את הנימוק והצורך שבקיום המצוות.

נ.ב. משום כך יש בתורה מצוות שהם בגדר "חוק" נטול טעם ושכל אנושי (אך מלא בשכל אלוקי), כדי לבדוק אם האדם מקיים גם את זה - בגלל שסוף סוף זה צו מאלוקים, או שהוא עושה סלקציה ומקיים רק את מה שהוא מבין. בנקודה הזו האדם נמדד ונבדק, ומכאן מתחילה בעצם כל עבודת ה' של האדם שהרי מה החכמה לעשות מה שמבינים?

זה בעצם גם מה שמסתתר בציווי "עשה לך רב" (אבות א' ו'), ובמצוות "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (דברים י"ז א). האם האדם עושה מה שבא לו ומה שהוא מבין, או שהוא מוכן להתכופף לדעת "התורה" הטמונה בתוך דברי הרב, ולבטל את דעתו מול דברי ה'.

הרחבנו עד כאן את היריעה בכדי להרוויח מספר דברים "על הדרך" - דברים שלא כולם שמים עליהם את הדגש ואצל רבים הם "חורים פתוחים"...

א) בפתיחה של המאמר הפנמנו שבדברים חשובים כמו דירה ושידוך ובריאות - אנשים מחזרים אחר כל הערה בונה ומועילה, והם שמחים בה כמוצאי שלל רב.

ב) חידדנו את ההבנה וההכרה שעבודת ה' והתורה ומצוותיה הם תכליתנו וחובתנו, וממילא אין ספק שיש להתייחס אליהם כבעלי ערך וחשיבות - לא פחות משידוך ובריאות וקניית דירה. וכמו ששם אנשים פתוחים לקבל ולהתייעל, השכל מחייב לנהוג כך גם במה שקשור לעבודת ה'.

ג) העלנו את הנקודה שעבודת ה' זה "פרס" שקיבלנו מהבורא והיא זו שיצרה את המעלה והשבח שלנו על פני שאר הנבראים, והקנתה לנו את המעמד המרגש והיקר - את "המעמד המשפחתי" אצל הבורא.

ד) הרחבנו את היריעה וביארנו מעט את מה שעומד מאחרי המצוות, כדי לחדד נקודה מסוימת שהיא מיסודי האמונה - דבר שתמיד נחוץ ומועיל לחיזוק עבודת ה'. (ומכיוון שרבים מקוראי העלון הם אחים יקרים שמתקרבים ליהדות - ירבו כמותם בישראל, העדפנו על הדרך להעלות לכבודם את הנושא קצת בהרחבה).

לאחר שהגענו עד הלום נתחיל להלום וללטש את היהלום, אשר טמון במצוות הנפלאה שנקראת "תוכחה":

אחד הכלים המייעלים את האדם ומשפרים אותו ומשלימים אותו, זו התוכחה. זה אומנם נראה "לא נעים", אך בפועל זה רק מועיל לאדם.

לדוגמא: מושיקו ממהר לחתונה הנמצאת בצפון הארץ, אך בטעות הוא נוסע בכיוון ההפוך. לפתע עוצר אותו מישהו ומעיר לו שהוא נוסע בכיוון הלא נכון, והוא מתרחק מהמטרה במקום להתקדם אליה. כיצד מושיקו יגיב על ההערה והביקורת הזו שהופנתה אליו? האם הוא יכעס על זה שהעיר לו והציל אותו ברגע האמת מהחמצת המטרה? חלילה! אדרבא, הוא יודה לו על המידע החיוני.

אך למרבה הפלא, כל זה טוב ויפה בדוגמא הזו של הנסיעה. אך כאשר מעירים לאדם על מידותיו הלקויות ומעשיו הלא מושלמים, הוא נפגע מהדברים וקשה לו מאוד לקבל את הביקורת הבונה. ובאמת מדוע?

משום שכאשר מעירים לו על "כיוון הנסיעה", אזי דנים על בעיה חיצונית. אך כאשר מעירים לו על מידות ותכונות ומעשים - הוא מרגיש שהוא הבעיה ובעצם מתנגחים באופיו ויושרו, ולכן הוא נחסם מלקבל את

פרשת ויקרא

המסר כדי לשמור על כבודו האבוד. (זה מה שטמון במשפט "אין אדם רואה נגעי עצמו" (נגעים ב' ה'). עד כדי כך יש לאדם סיבוך עם עצמו, שאפילו בינו לבין עצמו קשה לו להודות בטעויותיו.

הבעיה היא שאין אדם מושלם - ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. אם כן מה יהיה? הרי האדם עלול להיות עקום ופגום כל ימיו ולעבוד את ה' עם הרבה ליקויים, ולהפסיד שכר נצחי רב. לא חבל? (שהרי אף אחד לא ירצה להוכיח אותו "וכאילו" להתנגח בכבודו...)

משום כך - ומחמת שהבורא אוהב כל יהודי והוא חפץ בטובתו המושלמת, שתל הבורא בתוך התורה "פנינה נפלאה" הלא היא מצוות תוכחה, אשר באמצעותה כל אחד מַצְוֶה לעזור לרעהו להתייעל ולהיבנות ולתקן ולהשביח את עצמו.

כמובן שמדובר בנושא מאוד רגיש - וברור שיש ללמוד אותו כהוגן בטרם מוכיחים את הזולת, שהרי להוכיח את הזולת זה "דיני נפשות" פשוטו כמשמעו. וכפי שאף אחד לא הולך להיות מנתח על סמך החוש השישי שלו פן הוא יזיק במקום להועיל, ממש כך צריך לדקדק במלאכת "הוכחת הזולת" - ואין לאדם להוכיח את רעהו לפני שלמד היטב את גדרי ופרטי המצווה ופיתח את הכלים לכך, כמו: להוכיח בצורה מאוד עדינה וזהירה, "להאיר לשני" ולא "להעיר" לו, לפסול את "המעשה" - ולא את "עושה המעשה", לשדר חמימות ולעשות זאת מתוך רצון לשפר את השני - ולא כדי לשדר לו מסר בסגנון של תפסנו אותך... הנה גילינו שגם אתה לא מושלם... וכו'.

האמת היא שלא קל לשמוע תוכחה וביקורת - וקשה שבעתיים לומר אותה, וכפי שאומרת הגמרא:

* אמר רבי טרפון, תמה אני אם יש בדור הזה מי שיכול להוכיח...
 * אמר רבי אלעזר בן עזריה, תמה אני אם יש בדור הזה מי שמקבל תוכחה.
 * אמר רבי עקיבא, תמהני אם יש בדור הזה שיודע להוכיח (ערכין טז ע"ב). שיודע להוכיח - דרך כבוד, שלא ישתנו פני השומע מחמת הבושה (רש"י שם).

אך מצד שני, אל לו לאדם להימנע מלהוכיח את הזולת! שהרי זו מצווה מהתורה - בדיוק כמו המצווה של אכילת מצה בפסח ושתיית ארבע כוסות. גם התוכחה היא מצוות "עשה", ואותו בורא ציווה גם עליה.

ושמא יאמר אדם: הרי בגמרא שהוכרה לעיל ראינו שלהוכיח את הזולת זה פרויקט סבוך וקשה לביצוע, ממילא מתברר שמצוות תוכחה כבר לא רלוונטית לגבינו. לא כך?

ידע אדם זה שהחשבון הזה לא נכון! שהרי 'השולחן ערוך' גם ידע את הגמרא הזו, ולמרות זאת הוא כתב לנו את הלכות תוכחה וגדריה - ואף החפץ חיים המשיך במלאכה והרחיב את הנתונים, ואין ספק שהם כתבו זאת לדור שלנו.
 לכן:

א) אדם אשר זוכה לקבל תוכחה - עליו להבין שזו "מתנה" שה' שלח לו וזה נועד לטובתו בלבד, ומסופר על גדולי ישראל שהיו משלמים משכורת בכסף מלא לאדם שיוכיח אותם ויבדוק את שלמותם בעבודת ה'. צדיקים אלו השכילו להבין את הזכות הזו לשפר את מעשיהם, ואת הרווח שכולו בעצם... רק שלהם.

ב) אין ספק שמי שיודע את ההלכות והכללים ובידו להוכיח - חובתו לבצע את המלאכה הקדושה ולהיות בכלל מזכה הרבים, ושכרו רב ועצום בזה ובבא.

פרשת ויקרא

ג) כל אדם בתוך ביתו נושא את המשרה של "הרב הראשי והדיין של הבית" ועליו לעמוד בפרץ ולנווט את בני משפחתו ולעזור להם להתקדם בעבודת ה', ואם צריך... אז גם להוכיחם בצורה בונה ולא הורסת - כפי גדרי ההלכה. חכמנו ז"ל גילו לנו שזו חובתו של כל מנהיג וראש משפחה, ואם הוא מתחמק מזה - הוא נתפס על אותו עוון (רמב"ם דעות ו' ז'). אם כן כיצד ידע האדם מה חובתו בעולמו?

אין ספק שעליו ללמוד את הנושא, ולמען התועלת נעלה כאן בעזרת ה' קורס מזורז בעניין הכולל את רוב פרטי הלכות תוכחה, לכל החפץ להכחיש.
נ.ב. החומר עיוני ופרטני מאוד ומומלץ לעבור עליו ביסודיות, ובמקרה שפרט מסוים לא מובן בו - לברר אותו מול מורה הוראה.

1) דבר שאינו מפורש בתורה, אפילו שעיקרו מהתורה, במקום שיודע בוודאות שלא יתקבלו דבריו - לא יוכיח, מהנימוק מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין (תר"ח מר"ן ורמ"א ב'). משום שיש חשש שלא יקבל החוטא את דבריו מחמת שקל בעיניו הדבר, וימשיך לעמוד במריו מתוך זדון (מ"ב ס"ק ג').

2) אם לא ברור בוודאות שלא יתקבלו דבריו ויש לו ספק בכך - חייב להוכיח (מ"א א' מ"ב ס"ק ג'), הן את הרבים והן את היחיד (מ"ב ס"ק ד'), ואפילו אם מדובר בחטא שהוא מדרבנן (מ"ב ס"ק ג').

3) כל זה כאשר החוטא חוטא בשוגג, שאז אין להוכיחו אם "ברור" שלא יקבל את התוכחה. אך אם החוטא חוטא במזיד - אפילו אם ברור שלא יקבל את התוכחה חייבים להוכיחו (מ"ב ס"ק ה').
אלא שאת הרבים יוכיח רק פעם אחת (הג"ה ומ"ב ס"ק ח'), אך את היחיד יוכיח עד שהחוטא ינזוף בו - ולאחר מכן אסור להמשיך להוכיח אותו (מ"א ג'). [אומנם במ"ב ס"ק י"א הביא זאת בשם י"א, אך פוסקי זמנינו מורים שזו ההנהגה בדורנו].

4) מה שאמרנו שיש פטור מלהוכיח את השוגג (בדבר שאינו מפורש בתורה - וגם ברור שלא ישמע החוטא לתוכחה), זה רק על דבר שרבים נכשלים בו. אך אם מדובר בדבר שרק מעט שוגגין בו - מצווה להוכיח אף שהחוטא לא ישמע לתוכחה - ולא חוששים לנימוק של "מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, כדי להציל את המון העם שלא יגררו אחר אותו מיעוט (שעה"צ ס"ק ג').

5) כל זה אם החוטא עבר על דבר שאינו כתוב בתורה בפירוש. אך אם החוטא עבר על דבר שכתוב בתורה בפירוש - חובה להוכיחו גם אם ברור למוכיח שהחוטא לא יקבל את התוכחה, משום שברור שהחוטא חוטא במזיד (מ"ב ס"ק ו').

6) אם באמת ניכר מהמעשה שהחוטא חטא בשוגג, אפילו שהחטא הוא דבר הכתוב מפורש בתורה, אם ברור שלא יקבל החוטא את התוכחה - נראה שאין להוכיחו (משמעות מ"ב ס"ק ו').

7) חטא שנשתרש והפך למנהג רע עד כדי כך שנוהגים בו בפרהסיה, הרי הוא בגדר "ברור" שלא ישמע המוכיח לתוכחה". ואם החוטא חטא "בשוגג" - לא יוכיח את החוטא. אך אם החטא נעשה במזיד - עדין יש חיוב להוכיח (ביאור ד"ה ודווקא, בתוספת משמעות מ"ב ס"ק ו').

8) במקום חשש סכנה - לא יוכיח את החוטא (מ"ב ס"ק ז'), וכן הדין גם במקום שיש חשש שהחוטא ישנא את המוכיח או ינקום בו (ביאור ד"ה חייב להוכיחו).

פרשת ויקרא

9) פורק עול - מומר להכעיס או מחלל שבת בפרהסיא שיצא מכלל עמיתך - לא חייבים להוכיחו, ומומר לתיאבון ומחלל שבת שלא בפרהסיא צ"ע אם צריך להוכיחו (ביאור "ל ד"ה אבל אם).

10) יחיד החוטא בסתר - יוכיחו בסתר, ובחוטא בגלוי יוכיחו מיד - כדי שלא יתחלל כבוד שמים (מ"ב ס"ק י').

11) במקום שצריך להוכיח ולא מוכיח, נענש על אותו עוון (רמב"ם דעות ו' ז').

12) המוכיח ידבר בנחת, בלשון רכה, ויודיעו שמחפש את טובתו ולהביאו לחיי העולם הבא (רמב"ם דעות ו' ז'), ולא ידבר עימו קשות ולא יכלימו. במה דברים אמורים? בדברים שבין אדם לחבירו. אבל בדברי שמים - מוכיחין אותו בסתר, ואם לא שב - מוכיחין אותו בגלוי... כמו שעשו כל הנביאים לישראל (רמב"ם דעות ו' ח').

13) התוכחה חייבת לבוא "מלב אוהב" ומתוך מטרה טהורה בלבד של תועלת ושיפור איכות הזולת, כמו האב המוכיח את בנו העושה זאת מתוך כאב ומניעים טהורים, בכדי לשפר את דרכיו. אנו למדים זאת מהקדוש ברוך הוא, כפי שנאמר "כִּי אֶת אֲשֶׁר יֶאֱהָב ה' יוֹכִיחַ, וְיִכָּאֵב אֶת בְּנֵי יִרְצָה (משלי ג' י"ב).

14) במקום שהאדם מסתפק מה הדין - אל לו להתחמק מתפקיד המוכיח, אלא עליו לשאול מורה הוראה מה עליו לעשות. שהרי רובץ עליו חיוב דאורייתא של "הוכח תוכיח", ועליו לברר מול הרב מה רצון ה' ממנו כעת. כמובן שאם האדם לא יודע את ההלכה, אין לו רשות להוכיח, ועל זה נאמר "שב ואל תעשה - עדיף".

או הודע אליו חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עיזים תמימה נקבה על חטאתו אשר חטא (ד,כח)

הרב הקדוש רבי אברהם יהושע, בעל "אוהב ישראל", מאפסא, שוחח פעם עם תלמידיו אודות חומרת החטא, וכך תיאר בפניהם: נתאר לנו יהודי צדיק וסר מרע ושמו ר' הרשל.

יום אחד מגיע ר' הרשל אל שוק הבהמות ומבקש מהמוכר בשפה רפה שימכור לו שעירת עיזים.

מדוע דווקא שעירת עיזים תמה המוכר והרי לקרבן שלמים אפשר להקריב גם זכר...?

נכון עונה ר' הרשל בשקט אבל אני זקוק לקורבן חטאת...

חטאת?! תמה המוכר אתה?! ר' הרשל... לא מתאים לך... לקח ר' הרשל את שעירת העיזים ופנה אל בית המקדש.

בהגיעו אל שערי הר הבית נבהלה שעירת העיזים מקול המון העם וברחה... רדף אחריה ר' הרשל ברחובות ירושלים ושאל את העוברים והשבים: שמה ראיתם שעירת עיזים...? שעירת עיזים? אמרו הכל ר' הרשל, אתה צריך להביא חטאת...? יהודי נכבד שכמוך...! לבסוף מצא ר' הרשל את אבידתו וכך הוא חוזר נכלם אל שערי הר הבית.

בדרכו פוגש הוא את האנשים שפגש מקודם והם אומרים לו: הו, נראה שמצאת את אבידתך, הלואי שיתכפר לך... מגיע ר' הרשל אל הכהן ומוסר לו את שעירת העיזים.

פרשת ויקרא

חטאת...? תמה הכהן נו נו... האמינו לי סיים בעל ה"אוהב ישראל" באותו יום הלבנו שערותיו של ר' הרשל מבושה... לא במהרה ישוב ויחטא.

או נפש אשר תגע בכל דבר טמא... ונעלם ממנו והוא טמא ואשם. או כי יגע בטמאת אדם לכל טמאתו אשר יטמא בה ונעלם ממנו והוא ידע ואשם (ה,ב-ג)

כתוב פעמים "**ונעלם**", ודורשת הגמרא (שבועות יד ע"ב), שבא הכתוב לחייב על העלם טומאה [ששכח שהדבר טמא] ועל העלם מקדש [ששכח שנמצא במקדש].

והדבר מוזר לכאורה - תמה הרב אלישיב שליט"א [בספר "דברי אגדה"]: היתכן? אדם עומד בבית המקדש, במקום האופף את כל הנכנס לשם גלי קדושה וטהרה, שהלא כמה וכמה גדרים הוקבעו בטרם בואו אל הקדש, וכאשר כבר נכנס פנימה, מה נהדר היה המראה, אפשר היה למשש קדושה מלא חפנים; והנה עומד שם אדם ושוכח בכלל שהוא נמצא במקום קדוש?!

אמנם, אומר הרב אלישיב, יתכן והגורם לכך הוא ההרגל! עד כדי כך גדול כוחו של ההרגל, שההמצאות בבית המקדש - או בבית המדרש - אינה עושה עליו שום רושם, והוא חש כנמצא בביתו הפרטי, וכמו שאמרו חז"ל (סנהדרין נב ע"ב): "למה תלמיד חכם דומה לפני עם הארץ?

בתחילה דומה לקיתון של זהב, סיפר הימנו - דומה לקיתון של כסף, נהנה ממנו - דומה לקיתון של חרס, כיון שנשבר - שוב אין לו תקנה".

כן הוא בכל דבר שבקדושה, אם האדם אינו מתאמץ להרגיש את ה"**דיוטגמא החדשה**", הרי יתרגל בו פעם ופעמים עד שנעשה עליו כקיתון של חרס. זו היתה בקשתו של דוד המלך: "**שבתי בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו**", כלומר, על ידי "**שבתי בבית ה' כל ימי חיי**", שאהיה כל כך הרבה זמן בבית ה', עלול להחלש ההרגש שלי שהנני נמצא בבית ה', ולכן מבקש אני "**ולבקר בהיכלו**" - שלא אתרגל לשהותי שם ובכל פעם ארגיש כאלו זה הביקור הראשון שלי בבית ה'.

והביא את אשמו לה' על חטאתו אשר חטא (ה,ו)

מפרש רבינו בחיי (לקמן פסוק י"ז) ש"אשם" הוא מלשון שממה, שהורות לנו שהחוטא חטא בדבר שהוא ראוי שיהיה שמם בו.

דהיינו שמלכתחילה היה על החוטא להיענש ולהאבד מן העולם!

יש להבין שאל הגאון רבי סלימאן מנחם מאני, אב בית הדין בעיר חברון האם עבור חטא קל מגיע לאדם שיאבד מן העולם?!

אלא אמר רבי סלימאן אין אנו יודעים כלל עד כמה קשה השפעתו של חטא על העולם כולו, אפילו חטא קל נושא בחובו קלקול גדול עד מאד.

משל למה הדבר דומה? לאניה המתקרבת לחוף מבטחים.

רב החובל עתיר הנסיון עומד על משמרתו בחרטום הספינה ועיניו בולשות את המים בחיפוש אחר סלעים חדים הפזורים לאורך החוף העלולים לפגוע בספינה ואף לגרום לטביעתה.

פרשת ויקרא

ממקום עומדו הוא מורה למלח האוחז בהגה כיצד לנהוג את באניה.

לפתע רואה רב החובל סלע משונן בולט מעל המים.

ימינה!!! זועק רב החובל אל ההגאי מהר וסובב את כל ההגה ימינה! המלח הפשוט מתעלם מקריאותיו של רב החובל ואינו עושה מאומה... הספינה פוגעת בסלע בעוצמה רבה וחור גדול נפער בתחתיתה... הספינה מתחילה לשקוע במים...

החל רב החובל לצעוק על ההגאי: מה עשית?! גרמת לטביעתה של האוניה!

אל תגזים! עונה המלח השוטה האם אתה חושב שהזזת הגה קטן יכולה להשפיע כל כך על אוניה כה גדולה...?

את הנמשל אמר רבי סלימאן אין צורך לבאר...

וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל (ה,כא)

מעשה היה באדם שהיה מומחה בגניבת אבנים יקרות. זו היתה פרנסתו, ובכך עסק כל ימי חייו. יום אחד, בבקרו בתערוכת תכשיטים גדולה בשווייץ, צדה עינו אבן יהלום גדולה ומלוטשת, המוצגת לראווה באחד מדוכני המכירה היוקרתיים. בעודו מביט באבן, תוך שהוא משתדל לא לבלוט בקהל, מגיע גביר הלבוש בחליפה ומגבעת והאוחז בידו מקל הליכה מזהב, והחל בוחן ומתעניין ביהלום זה. לאחר משא ומתן ארוך, רכש הגביר את האבן תמורת כ-100 אלף דולר (!) ויצא לדרכו.

הגנב, שהבין כי הזדמנות פז נקרתה בדרכו, נחפז בעקבות הגביר, ופסע בעקבותיו כברת דרך ארוכה, עד שעלה על אוניית פאר בדרכו חזרה לעירו. הגנב המיומן עלה אף הוא בעקבותיו. הוא פנה אל פקיד הקבלה ושיחדו בממון רב, ובתמורה ביקש שיודיע כי אירעה טעות של קבלת יותר מדי נוסעים, ובליט ברירה יוכנסו כמה נוסעים לתאים בהם יש מיטות ריקות. כמובן שגל תאו של העשיר, הוכנס אחר כבוד מיוחדת הגנב...

לאחר שאכל הגביר את ארוחת הערב, החליף את בגדיו לבגדי שינה, עלה על יצועו ונרדם. הגנב, שהבין כי שעת הכושר שלו הגיעה, החל לחפש במרץ ובקדחתנות אחר האבן היקרה. חיפש בתיקו של הגביר ובבגדיו, חיפש בזהירות מתחת למזרון עליו ישן ומתחת לכרית, חיפש בנעליו, בארנקו, אך לשווא - הוא לא מצא דבר.

בבוקר, לאחר שהתעוררו, התלבשו ושנו את קפה הבוקר בתאם, ופנה הגביר לרדת מהסיפון. ואז ניגש אליו הגנב: "סלח לי, אדוני. הייתי מבקש להחליף עמך מספר מילים". "בבקשה", השיב הגביר.

והגנב התוודה: "ובכן, אני עוסק במקצועי כגנב כבר שנים רבות, ואתמול ראיתי אותך רוכש אבן יקרה בתערוכה. עקבתי אחריך עד לכאן, ואף הצלחתי להיכנס כשותף לתא אותו שכרת. בלילה, לאחר שנרדמת, חיפשתי את היהלום שרכשת בכל כליך, במיטתך ואפילו על גופך. אך לשווא. אני סקרן מאוד לדעת את הסוד - היכן אפוא החבאת את היהלום...? אודה לך מאוד אם תוכל לספק את סקרנותי".

חיך הגביר וענה: "וכי חשבת שלא שמתי לב שהפכת ל'צל' החדש שלי...?! כבר בתערוכה הבחנתי שאתה לוטש את עיניך אל האבן היקרה, ולכן לא התפלאתי כאשר ראיתי אותך בתאי. ידעתי היטב שאתה

פרשת ויקרא

מעוניין באבן, ולכן לפני שנרדמתי, דאגתי להכניס אותה בחשאי אל תוך - - - כיס החליפה שלך! הייתי בטוח ששם בודאי לא תחפש את האבן. בבוקר, כשהתרחצת, הוצאתי את האבן מכיסך, ולקחתי אותה אלי בחזרה..."

והמוסר מהמעשה עבורנו הוא - שאת היהלום אין לחפש בכיסיהם של אחרים, יש לדעת כי הוא מונח בכיס שלנו. 'כי קרוב אליך הדבר מאוד'. בכל אחד ואחד יש אוצר של כישרונות ויכולות, אם נחשוק בו ונחפש אחריו, נמצא אותו ונתעשר. ה'חליפה' שהינה הגוף היא זו שמגבילה אותנו, ועלינו לעבוד ולזכך אותה, ואז בס"ד יכול נוכל. נמצא את ה'יהלום'.

והשיב את הגזילה אשר גזל (ה,כג)

סיפר הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א על זוג בעלי תשובה שבאו לפני הרב ובפיהם סחפור מצער: הבעל עסק כל ימיו בחלוקת סחורה לחנויות ונכשל תמיד בגזל.

נהג היה האיש להפחית מכל חבילה מעט מן הסחורה שהוזמנה ואת מה שהפחית נטל לעצמו.

למשל אם חנות מכולת הזמינה מן המאפיה עשרים ככרות לחם, היה האיש מוציא מהארגז שלוש ככרות לחם ומספק לחנות המכולת רק שבע עשרה ככרות... כעת, מששבו בני הזוג בתשובה שלימה, הם מבקשים לדעת מה לעשות לגבי מעשי הגזל שנמשך שנים רבות.

אין כל ברירה פסק הרב נחרצות עליך להשיב את הגזילה! אבל כבוד הרב מלמל האיש במבוכה שווי הסכום הגזול שבידי הצטרף במשך הזמן למאות אלפי שקלים, איך אוכל להשיב זאת?

ומה אוכל לעשות. השיב הרב בשאלה את הכסף יש להחזיר לבעליו! אם כך אזרה האשה אומץ יש לי רעיון! נמכור את הדירה שברשותינו ובכסף שנקבל תמורתה נוכל להשיב את הגזילה שבידינו! אמרו ועשו! מכרו בני הזוג את הדירה ופנו לכל אותם סוחרים איתם עסק הבעל במשך שנות עבודתו והשיבו להם את כספם!

והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)

מעשה בסוחר יהודי מלודז' ששכר את שירותיו של עגלון גוי כדי להוביל סחורה שקנה ביריד.

כאשר הגיעו אל תחנת המכס, עבר העגלון בתחנה בלא להצהיר על הסחורות שבעגלתו, והיהודי שתק ולא אמר מאומה.

כאשר עברו כברת דרך והתקרבו ללודז' פנה העגלון אל נוסעו היהודי ואמר: אם לא תיתן לי מסחורתך שווי של חמש מאות רובל כסף, אסע הישר אל תחנת המשטרה ואספר להם כי לא שילמת מכס על הסחורה שברשותך.

התחנן היהודי לפני העגלון שיחוס עליו ועל משפחתו, שהרי שוויה של כל הסחורה כולה עולה בקושי רב לסך זה, ואם יקח ממנו את כולה יבוא אל ביתו בחוסר כל.

פרשת ויקרא

אולם הגוי האכזר נותר בשלו: אם לא תיתן לי את שבקשתי, אסע הישר אל תחנת המשטרה! לא נותרה ליהודי כל ברירה, נתן לגוי את מבוקשו.

בהגיעו לעיר פנה היהודי אל ביתו של רב העיר, הגאון רבי אליהו חיים מייזל, ותינה בפניו את צערו.

כאשר שמע הרב את הדברים קרא למשמשו וביקשו שילך אל מרכז העיר ויזמין את אותו עגלון אל בית הרב כי חפץ הוא בנסיעה ארוכה.

כאשר בא העגלון אל בית הרב היתה מוכנה על השולחן ארוחה דשנה.

סעד את ליבך בטרם נצא לדרך אמר הרב דרך ארוכה לפנינו! התיישב העגלון והחל סועד את ליבו בכל טוב.

בינתיים הורה הרב לממשו שיקח את הסוס והעגלה בחשאי אל המחסן שמאחורי הבית וינעל את הדלת בפניהם כראוי.

כאשר סיים הגוי את הארוחה יצא אל פתח הבית וזעקת שבר נשמעה מפיו: אבוי לי!!! הסוס והעגלה נגנבו!!! הארוחה עלתה לי ביוקר רב! יצא הרב אל פתח הבית והעגלון סיפר לו בדמעות שלישי את שאירע.

ומה בכך אמר הרב בשלווה לך ומכור את הסחורה ששדדת זה עתה מהסוחר היהודי וקנה לך סוס ועגלה חדשים!...

הבין העגלון כי קלונו נתגלה.

אבל רבי כך אמר הסחורות שלקחתי מהיהודי אין שווים אפילו מחצית הסכום ששווה סוס טוב ועגלה איתנב.

לך והבא את הסחורות אמר הרב לעגלון ואני אנסה לברר דבר או שניים אודות סוסך... רץ העגלון אל ביתו והביא את הסחורה שעשק מהיהודי ולאחר שהניח אותה על שולחנו של הרב, הורה הרב למשמשו שיחזיר לעגלון את סוסו תוך שהוא מתרה בו שלא ישוב עוד לעשות מעשים כעין אלה...

והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)

מעשה בסוחר יהודי מארצות הברית, שעסק ביצור ובשיווק של שקיות ניילון.

פעם אחת הגיע הסוחר אל רב ידוע וסיפר כי נוהג הוא מזה שנים לשווק את סחורתו בחבילות של מאה שקיות בכל אריזה, והנה לפני זמן מה פתתה אותו אשתו שבמקום מאה שקיות ישים בכל אריזה רק תשעים... הרי ממילא איש אינו סוֹמֵר את השקיות - אמרה האשה כך תוכל להרוויח יותר...

התפתה האיש לדברי אשתו ועשה כעצתה הרעה.

לאחר שהבחין כי אכן הדבר אינו מתגלה, הפחית את מספר השקיות בכל אריזה לשמונים....

במשך שנים לא תפס אותו איש בקלקלתו.

פרשת ויקרא

כעת סיפר הסוחר הוא מתחרט על מעשיו ובא לשאול כיצד יוכל להשיב את הגזילה אשר גזל.

הדבר אינו פשוט כלל אמר הרב עצתי לך שמהיום והלאה תמכור בכל אריזה מאה וחמש עשרה שקיות. בכך אולי תכפר על מה שעשית.

כעבור זמן מה הגיע הסוחר אל הרב וסיפר כי אכן עשה כדבריו ומן השמים נתנו לו את שכרו על כך, שכן עיתונאי אחד החליט לבדוק את מהימנותם של יצרנים שונים ובדק מספר רב של מוצרים, האם הנתונים הכתובים על האריזה תואמים את התכולה.

בין השאר בדק גם את אריזות שקיות הניילון של הסוחר היהודי ולתדהמתו גילה שבכל אריזה לא רק שלא חסר במניין השקיות אלא עוד יש יתרה!...

מכיון שהיה זה ממצא נדיר, פרסם העיתונאי את הדבר בכלי התקשורת שלו והדבר גרם שהזמנות רבות הופנו אל בית החרושת של אותו יהודי.

כך זכה אותו סוחר להשיב את הגזילה ולקדש שם שמים ברבים!

והשיב את הגזילה אשר גזל או את העשק אשר עשק (ה,כג)

זהירות רבה נזהרו גדולי ישראל בממון שבידם שלא יהיה בו חלילה משום אבק של גזל.

לאחר נישואיו למד ה"חפץ חיים" בוילנא בכולל "פרושים".

לפי הסדורים המקובלים באותה תקופה היו עקרות בית מביאות קדירות מזון אל חדר צדדי ליד בית הכנסת, כדי לספק את מזונם של הלומדים שלמדו בהתמדה עצומה בלא לעזוב את בית המדרש מבוקר ועד ליל.

אל ביתם היו שבים הלומדים רק אחת לכמה חודשים.

פעמים אירע ואשתו של ה"חפץ חיים" היתה באה לוילנא כדי לרכוש סחורה עבור חנותה הדלה.

כמובן מאליו היה אז ה"חפץ חיים" טרוד כל היום כולו ומסייע בידה.

לאחר יום כזה, בשובו אל בית המדרש, היה מסרב ה"חפץ חיים" להשתתף בסעודה, וטען: הרי היום לא למדתי תורה ואיך מותר לי להנות ממה שאחרים הביאו לכאן כדי לתמוך בלומדי התורה!...

הקרבנות (כללי, כללי)

הקושי בהכרת הטוב בדור של שפע

השבוע נסעתי לקבל טיפול עזרה ראשונה עבור בני, שהיתה לו נפיחות מפחידה בחניכיים. התפללתי לה' שהוא יתרפא מעצמו, בלי צורך לקבל טיפול רפואי. ואכן עד שהגיע תורנו, ירדה הנפיחות ביותר מחצי.

פרשת ויקרא

המחשבה שמיד חשבתי היא: חבל שטרחתי לבוא לרופא, הרי בכל מקרה זה עבר מהר. ואז תפסתי את עצמי: אולי ה' הוא שעזר לך (ובזכות שבאת עד לרופא אכן התפללת יותר). הכרה בטוב, זה שם הסיפור.

שמעתי השבוע ממורי ורבי, הרב מוטי דיאמנט, דבר מעניין:

כלל לא קל בדור שלנו, שהוא דור של שפע, לחנך להכרת הטוב. הילדים מקבלים כל כך הרבה, והכל בא אליהם כמובן מאליו, לכן איך ירגישו שעליהם להודות, ובכלל להכיר בזה שקיבלו משהו.

ואני חשבתי, שאמנם אנו המבוגרים יותר מעריכים את מה שיש, אך גם אצלנו, כלפי הקב"ה לא קל לחוש (וכל שכן להביע זאת) את הכרת הטוב על מה שיש בידינו. אולי כי אנו עסוקים תמיד במה שחסר ומה עוד צריך (לקנות, לעשות).

פרשת הקרבנות, הפותחת את חומש ויקרא, חושפת אותנו למגוון רחב של קרבנות. לכל קרבן 'צבע' אחר, המתאים לסוג אחר של מצב בחיים: חטאת- ממקום נמוך של נפילה בחטא, עולה- מקום של רצון להתקרבות, שלמים- הודיה על נס (קרבן שלמי תודה) או סתם רצון להתנדב לה' (שלמי נדבה). ויש גם קרבן יולדת הגורם לנו לבוא לפני ה' אחרי השמחה שבלידה והקושי הרב שבה. קרבן אשם תלוי- בו אני מביא גם את המצבים המסופקים שלי אל ה'. המכנה המשותף שבכולם הוא שבכל מצב ומכל מצב, באים לפני ה', בין כשאני למעלה, בין כשאני למטה ובין כשאני לא יודע איפה אני בדיוק...

ההגעה הפיזית אל בית המקדש, מלבד הרוממות שבה והחווייה הנפלאה, היא גורמת לאדם לחוש שה' איתו בכל המצבים (ממש איתו, שהרי הוא הרגיש זאת בבית המקדש).

האם בימינו יש תחליף כלשהו לזה? מובא בגמרא (סוטה ה'): אמר רבי יהושע בן לוי, בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח לפני הקב"ה. שבזמן שבית המקדש קיים אדם מקריב עולה- שכר עולה בידו, מנחה- שכר מנחה בידו, אבל מי שדעתו שפלה כאילו הקריב כל הקרבנות כולם, שנאמר זבחי (לשון רבים) אלוקים - רוח נשברה.

אני מבין 'לב נשבר' כ'לב לא שלם'. אדם שבא אל ה' ומוכן להיות לא שלם לפני ה', לא סגור הרמטית אלא פתוח, זה צד מסוים של לב נשבר. (השלב הבא הוא לבוא אל ה' גם מהמקום הנמוך שלי, המקום הלא אידיאלי. לא קל לבוא ולהיראות במקום הפחות יפה. מי שעושה זאת, הלב שלו לאט לאט נהיה פחות שבור...). וכן הוא הענין של הכרת הטוב שבתחילת דברינו. זה בעצם להכיר בזה שאני לא כל יכול, ושלמרות שאני עסוק בלקיחת אחריות על חיי, התוצאות הטובות הם באמת לא בזכותי. אכן, לא קל הלרגיש 'מקבל'.

אשרי מי שמסוגל לבוא אל ה' מכל מקום בו הוא נמצא, "אם אסק שמים- שם אתה (ואני בא אליך, פונה אליך). אשרי מי שמסוגל להכיר בטובה שיש לו, כי אז זוכה הוא להתהלך תמיד לפני ה', ולחוש שהוא ממש ב'ארצות החיים'.

פרשת ויקרא